

SAHHAROVI AUHINNA LAUREAATIDE RAAMAT

SAHHAROVI
AUHINNA
LAUREAATIDE
RAAMAT

SAHHAROVI
AUHINNA
LAUREAATIDE
RAAMAT

2013. aasta oli Sahharovi auhinna jaoks rikas aasta. Isegi erakordne aasta, sest Strasbourgi tulid oma auhinda vastu võtma koguni neli laureaati. Kõigepealt aprillis liikumise Damas de Blanco esindajad, seejärel aprillis Guillermo Fariñas ning lõpuks oktoobris Aung San Suu Kyi. Neile oli auhind antud juba aastate eest, või nagu Birma laureaadi puhul, isegi rohkem kui 20 aastat tagasi. Nad ei viivitanud auhinna vastuvõtmisega nii kaua omal valikul, vaid koduriigi ametivõimud ei lasknud neil auhinnale järele tulla. Võimud kartsid nende vankumatut julgust, nende kehastatud mõttevabadust ja võimet tekitada jälle lootusesäde kõikides demokraatides.

2013. aastal sai auhinna ka seni noorim laureaati. 20. novembril pidas 16-aastane Malala Yousafzai haarava kõne laste õiguste ja eriti tütarlaste hariduse võimaldamise kaitseks. Nagu teised auhinnasaajadki, on ka tema maksnud ränka hinda selle eest, et hakkas vastu tagurlikule režiimile. Oma võitluse tagajärjel oleks ta peaaegu surma saanud ning oli sunnitud pagulusse minema. Malala sai auhinna Sahharovi auhinna 25. aastapäeval, mida olid tulnud tähistama ka varasemad laureaadid. See on ilus sümbol Sahharovi võrgustiku jaoks, sest Malala noorus suurendab veelgi selle liikmeskonna elujõulisust!

2013. aasta oli seega väga julgustav aasta. Kuid me ei saa tõsiasjadest mööda vaadata. 2014. aastal jätkusid konfliktid, mille ohvrid on sihikule võetud peamiselt nende ideede, veendumuste, soo või vähemusse kuulumise pärast. Mitu laureaati ei ole endiselt saanud auhinda vastu võtma tulla. Süürias rööviti Razan Zaitouneh, üks Sahharovi auhinna 2011. aasta laureaatidest. Tema edasine saatus on meile teadmata. Nasrin Sotoudeh ja Jafar Panahi on endiselt Iraani režiimi poolt koduaresti määratud. Hiina režiim püüab lakkamatult Hu Jiad vaikima sundida. 2014. aastal püütakse jätkuvalt mõttevabaduse kaitsjaid suukorvistada.

Käesoleval aastal andis Euroopa Parlament üksmeelselt auhinna Denis Mukwegele ja seda tehes ei tunnustanud me mitte ainult pühendunud arsti, vaid ennekõike rahu nimel tegutsevat inimest. Tegemist ei ole üksnes arstiga, kes ravib kehalisi vigastusi, vaid eelkõige inimesega, kes võitleb naiste väärkuse eest. Piirkonnas, kus vägistamist kasutatakse sõjarelva ja hirmutamisevahendina, ning maailmas, kus rünnakud naiste vabaduse vastu üha sagedasemad, on Denis Mukwege pühendumus ja julgus kõigile eeskujuks.

Tunnustatud nõukogude füüsik, inimõiguslane, teisitimõtteleja ja reformide eestkõneleja **ANDREI SAHHAROV** (1921–1989) nõustus omanimelise mõttevabaduse auhinna ideega, pidades seda Euroopa Parlamendile adresseeritud kirjas tähtsaks tunnustuseks oma tööle inimõiguste kaitsel¹. Ta pidas auhinda oluliseks, kuna see juhib tähelepanu inimõigustele ja julgustab nende eest seisjaid. Euroopa Parlament teatas auhinna asutamise kavatsusest oma 1985. aasta detsembris vastu võetud resolutsioonis.

Andrei Sahharov, üks Nõukogude Liidu tuumafüüsika rajajaid ja vesiniku-pommi looja, oli 32-aastane, kui sai Nõukogude Liidu Teaduste Akadeemia täisliikmeks ning talle laienesid nõukogude eliidi privileegid.

1950. aastate lõpus hakkas talle aga üha enam muret tegema tuumarelvakatsetuste mõju atmosfäärile ning Sahharov mõistis, et tema tööga kaasnevad nii poliitilised kui ka moraalsed tagajärjed, mis võivad viia inimeste massilise hukkamiseni.

1967. aastal toimus Sahharovi elus murrang: ta keelitas nõukogude ametivõime nõustuma USA ettepanekuga loobuda kahepoolset ballistiliste rakettide vastaste kaitsesüsteemide arendamisest, nimetades seda oma 1968. aastal ilmunud essees „Mõtteid progressist, rahumeelsest kooseksisteerimisest ja vaimsest vabadusest“ suureks ohuteguriks, mis võib vallandada ülemaailmse tuumasõja. Võimud lükkasid tema ettepaneku tagasi ning pärast essee avaldamist kõrvaldati Andrei Sahharov igasuguselt ülisalajaselt sõjaliselt töölt ja jäeti ilma privileegidest. 1970. aastal sai temast üks Nõukogude Liidu inimõiguste komitee asutajaid ning tema kõige tähtsamaks ülesandeks kujunes inimõiguste ja poliitiliste kohtuprotsesside ohvrite kaitsmine. 1972. aastal abiellus ta inimõiguste aktivisti Jelena Bonneriga. Hoolimata valitsuse kasvavast survest ei piirdunud Sahharov nõudmisega, et Nõukogude Liidus vabastataks dissidendid, vaid temast kujunes üks režiimi julgemaid kritiseerijaid. Nobeli rahupreemia komitee on Sahharovi nimetanud „inimkonna südametunnistuse hääleks“, kelle vastupanu ei suutnud murda ei ähvardused ega pagendusse saatmine.

Pärast seda, kui Andrei Sahharov oli avalikult protestinud 1979. aastal toimunud Nõukogude Liidu sõjalise sissetungi vastu Afganistani, pagendati ta 1980. aastal suletud Gorki linna, kus ta viibis miilitsa range järelevalve all. Pagenduses korraldas Sahharov kahel korral näljastreigi, nõudes, et tema naisel lastaks sõita Ameerika Ühendriikidesse südameoperatsioonile. Jelena Bonner, kes 1984. aastal pagendati samuti Gorkisse, sai 1985. aasta oktoobris lõpuks loa sõita USA-sse ravile. Euroopa Parlament toetas Sahharove ja arutas koguni võimalust jätta istungisaalis üks koht tühjaks Andrei Sahharovi jaoks. Vastu võeti siiski teine otsus: asutada Andrei Sahharovi nimeline auhind. Selle algatuse kohta parlamendi täiskogul raporti esitanud Jean-Francois Deniau' sõnul valiti Sahharov sellepärast, et ta oli Euroopa kodanik, kes kehas tas sõna ja mõttevabadust ning oli otsustanud oma südametunnistuse ja veendumuste nimel loobuda kõigist talle pakutud materiaalistest hüvedest ja autasudest.

Auhind loodi 1985. aasta detsembris Euroopa Parlamendi otsusega. Aasta hiljem lubas Nõukogude Liidus perestroika ja glasnosti käivitunud Mihhail Gorbatšov Andrei Sahharovil ja Jelena Bonneril Moskvasse tagasi pöörduda. Sahharov suri Moskvas 1989. aastal.

2013. aastal tähistati Sahharovi auhinna 25. aastapäeva. Auhinnaga on tunnustatud inimõiguslasi ja teisitimõttelejaid kõikjal maailmas. Paraku on aga auhinna saanud inimõiguslastel tulnud tihti maksta inimväärikuse kaitsmise eest kõrget hinda. Paljusid neist on taga kiusatud, tapetud, vangistatud, pektud või pagendatud. Paljusid laureaate pole lubatud tulla auhinda isiklikult vastu võtma.

Üks neist on 2012. aasta laureaat Nasrin Sotoudeh, kes Iraanis Evini vanglas kinni peetuna kirjutas kadunud Andrei Sahharovile kirju, milles ta vaatles filosoofiliselt teisitimõtlelemise tähendust ja võrdles oma võitlust Sahharovi omaga.

„Kogu Teie elu ja vastupanu oli hämmastav. See, mida Teil õnnestus saavutada, oli kogu maailma vabadusvõitlejate suur võit. Viigu Teie teostamata jäänud unistused ellu need, kes tulevad pärast meid.“

¹ Käesolevas väljaandes tsiteeritud Andrei Sahharovi kirju säilitatakse Euroopa Parlamendi ajaloosarhiivis.

SAHharovi AUHINNA VÖRGUSTIKU moodustavad auhinna laureaadid ja Euroopa Parlamendi liikmed. Vörgustik loodi 2008. aastal, Sahharovi auhinna asutamise 20. aastapäeval. Vörgustiku loomisel tunnustati Sahharovi auhinna saajate erilist tähtsust mõttevabaduse saadikutena ning selle liikmed otsustasid tugevdada ühiseid pingutusi kogu maailma inimõiguslaste toetamiseks Sahharovi auhinna võitjate ühistegevusega Euroopa Parlamendi egiidi all.

2013. aastal, kui tähistati auhinna 25. aastapäeva, korraldas vörgustik oma eesmärgi käsitleva konverentsi. Kolme päeva jooksul kohtusid 20 laureaati ning Aafrika, Aasia, Euroopa, Ladina-Ameerika ja Lähis-Ida esindajad Euroopa Parlamendi presidendi ja liikmetega, teiste Euroopa institutsioonide, asutuste ja teenistuste, vabaühenduste ja rahvusvaheliste organisatsioonide esindajatega, ajakirjanike ja üliõpilastega. Ürituse käigus anti 2013. aasta Sahharovi auhind rahvusvahelisel lastekaitsepäeval üle esimesele laps-laureaadile Malala Yousafzaile.

Konverentsi kulmineeris vörgustiku liikmete deklaratsiooniga, milles nad lubasid koostöös kodanikuühiskonna ja rahvusvaheliste organisatsioonidega toetada inimõigusi kogu maailmas, propageerida rahvusvahelisi põhiõiguste edendamise kampaaniaid, sealhulgas kampaaniat lastevastase vägivalga kaotamiseks ja laste hariduse parandamiseks. Deklaratsioonis toonitatakse inimõiguslaste vahelise koostöö ja solidaarsuse vajalikkust ning kutsutakse vörgustiku kõiki liikmeid üles toimima inimõiguste rikkumiste ülemaailmse häirekellana. Nõutakse, et EL oma esinduste kaudu toetaks inimõiguste kaitsjaid, eelkõige ohus olevaid inimõiguslasi ja Sahharovi auhinna laureaate.

Praegu on Sahharovi auhinna vörgustiku eesmärgiks teadlikkuse tõstmine inimõigusküsimuste ja inimõiguste rikkumiste kohta. Lisaks peavad vörgustiku liikmed ELi liikmesriikides nn Sahharovi loenguid ning osalevad kodanikuühiskonna aktivistide ja inimõiguslaste toetuseks rahvusvahelistes inimõigustele pühendatud kampaaniates ja teadlikkuse tõstmise üritustel.

2014	Denis Mukwege
2013	Malala Yousafzai
2012	Nasrin Sotoudeh ja Jafar Panahi
2011	arabia kevad (Mohamed Bouazizi, Asmaa Mahfouz, Ahmed El Senussi, Razan Zaitouneh ja Ali Ferzat)
2010	Guillermo Fariñas
2009	Memorial (Oleg Orlov, Sergei Kovaljov ja Ljudmilla Aleksejeva kui ühenduse Memorial ja kõigi teiste Venemaal tegutsevate inimõiguslaste esindajad)
2008	Hu Jia
2007	Salih Mahmoud Mohamed Osman
2006	Aljaksandr Milinkevitš
2005	Daamid Valges, Hauwa Ibrahim, Piirideta Reporterid
2004	Valgevene Ajakirjanike Liit
2003	ÜRO peasekretär Kofi Annan ja kogu Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni personal
2002	Oswaldo José Payá Sardiñas
2001	Izzat Ghazzawi, Nurit Peled-Elhanan, Dom Zacarias Kamwenho
2000	¡Basta Ya!
1999	Xanana Gusmão
1998	Ibrahim Rugova
1997	Salima Ghezali
1996	Wei Jingsheng
1995	Leyla Zana
1994	Taslina Nasreen
1993	Oslobođenje
1992	Las Madres de Plaza de Mayo
1991	Adem Demaçi
1990	Aung San Suu Kyi
1989	Alexander Dubček
1988	Nelson Rolihlahla Mandela; Anatoli Martšenko (postuumselt)

DENIS MUKWEGE on Kongo arst, kes on pühendanud oma elu Kongo Demokraatlikus Vabariigis käivas sõjas grupivägistamise ja jõhkra seksuaalvägivalla ohvriks langenud naiste ja tüdrukute kehaliste vigastuste ravimisele ning nende elude uuesti ülesehitamisele.

Ta sündis 1955. aastal Bukavus, õppis arstiteadust ja rajas günekoloogia-osakonna Kongo DV idaosas Lemera haiglas, mis hävis 1996. aastal, kui puhkes sõda. Mukwege põgenes Bukavusse, kus ta rajas esialgu telkides tegutsenud haigla ning ehitas uue sünnitusosakonna ja operatsioonisaali, kuid kõik hävis 1998. aastal teises Kongo sõjas.

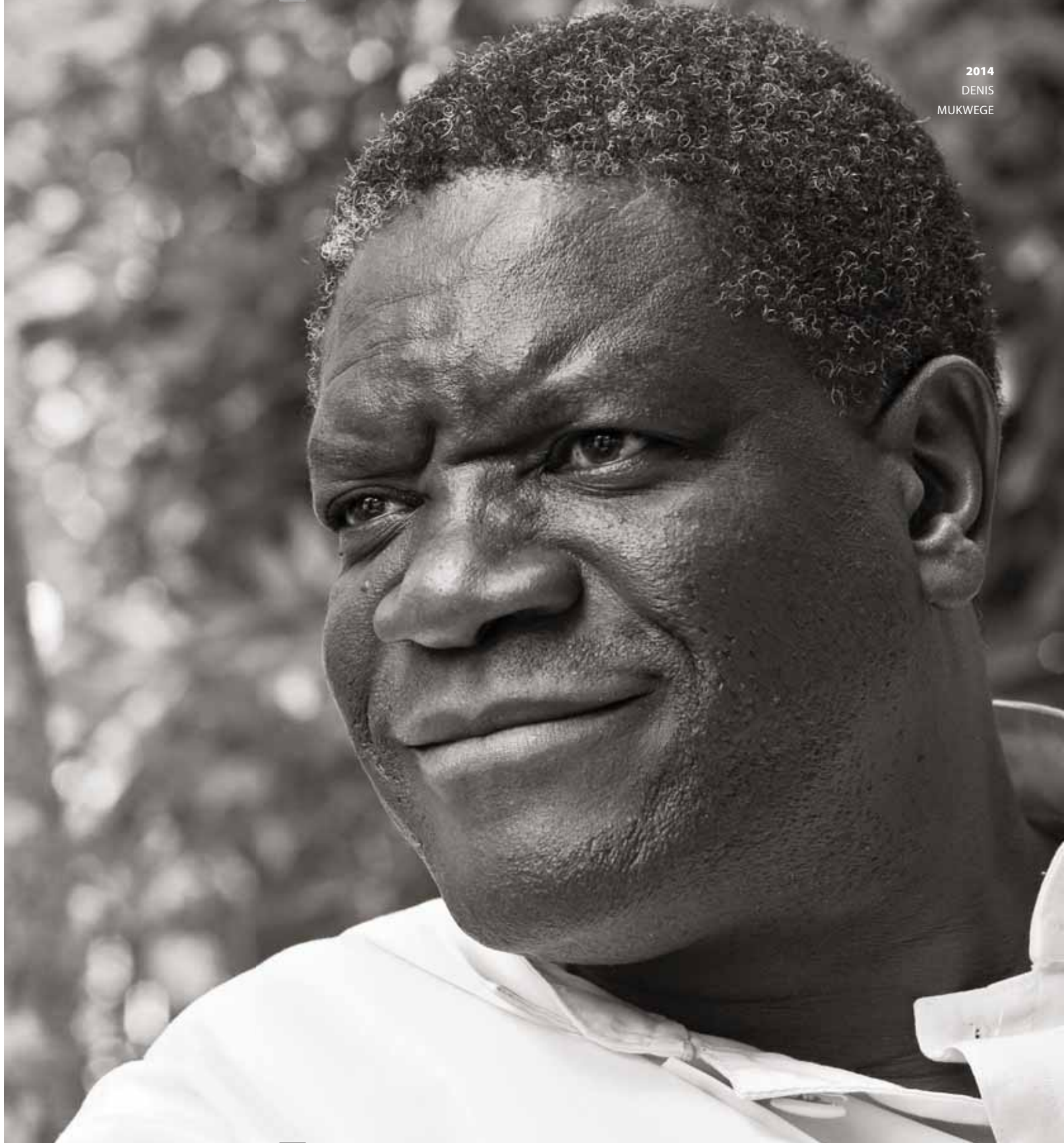
Laskmata end sellest heidutada, ehitas Mukwege oma haigla uuesti üles Panzis, kus tegi pikki tööpäevi ja koolitas personali ravima naisi, kes olid langenud „naised oma ühiseks vaenlaseks kuulutanud“ võitlejate ohvriks. Ta on ravinud 40 000 naist alates 1999. aastast, kui haigla avati taas ning ta võttis vastu esimese vägistamisohvri, kelle suguelunditel ja reitel olid kuulahaavad. Juba esimestel nädalatel tulid haiglasse kümned naised, keda oli nende sõnul vägistatud ja piinatud.

„Ma hakkasin endalt küsima, mis toimub,“ ütles Mukwege BBC-le. „See ei olnud lihtsalt vägivaldne sõjategevus, vaid osa strateegiast ... mitut inimest vägistati üheaegselt avalikult, öö jooksul võidi vägistada kõik külaelanikud. Seda tehes ei kahjustatud mitte ainult ohvreid, vaid tervet kogukonda, keda sunniti pealt vaatama. Sellise strateegia tulemus on see, et inimesed on sunnitud põgenema oma küladest, jätma maha oma põllud, vara – kõik“.

Mukwege on rahvusvaheliselt tunnustatud ekspert seksuaalvägivallast põhjustatud patoloogiliste ja psühhosotsiaalsete kahjustuste ravimise alal. Panzi haiglas ravitakse psühholoogilisi ja füüsilisi vigastusi ning pärast ravi aidatakse naistel arendada välja uusi oskusi ja tüdrukutel tagasi kooli minna. Pakutakse ka õigusabi ründajate kohtusse kaebamiseks.

Mukwege peab väsimatut võitlust naiste õiguste eest ning Kongo loodusvarade pärast möllava vägivalla lõpetamise nimel. Temast endast sai ohver 2012. aastal, kui relvastatud mehed tungisid tema koju ja ähvardasid tema tütreid relvaga. Tema ihukaitsja tapeti, kuid ta ise pääses, põgenedes koos perega Rootsi ja Belgiasse. Ta naasis Kongo DVsse 2013. aastal, kui rühm naisi, kes peavad ära elama vähem kui ühe dollari päevas, ühendasid jõud, et talle kojusõidupilet osta.

Praegu elab ta Panzi haiglas, mida ta juhatab.

MALALA YOUSAFZAI on 17-aastane Pakistani tüdruk, keda Taliban 2012. aastal näkku tulistas takistamaks teda ja teisi tütarlapsi koolis käimast. Vaatamata tõsistele vigastustele jäi ta ellu ja sai 2013. aastal läbi aegade kõige nooremaks Sahharovi auhinna laureaadiks.

Ta pühendas oma auhinna „Pakistani tundmatutele kangelastele“ ning kaitses oma sütitavas kõnes kõigi laste õigust haridusele.

„Paljudel lastel pole midagi süüa ega joogivett; lastel on suur nälg hariduse järele. Tõeliselt muret teeb asjaolu, et 57 miljonit last ei saa koolis käia. See peab äratama meis südametunnistuse,“ rääkis Malala 28 riigi esindajatele parlamendi täissaali ees, kui kohal viibisid erandkorras ka peaaegu kõik elus olevad Sahharovi auhinna laureaadid, kes olid kogunenud auhinna 25. aastapäeva konverentsile. „Üks laps, üks õpetaja, üks pliiaats ja üks raamat võivad muuta maailma.“

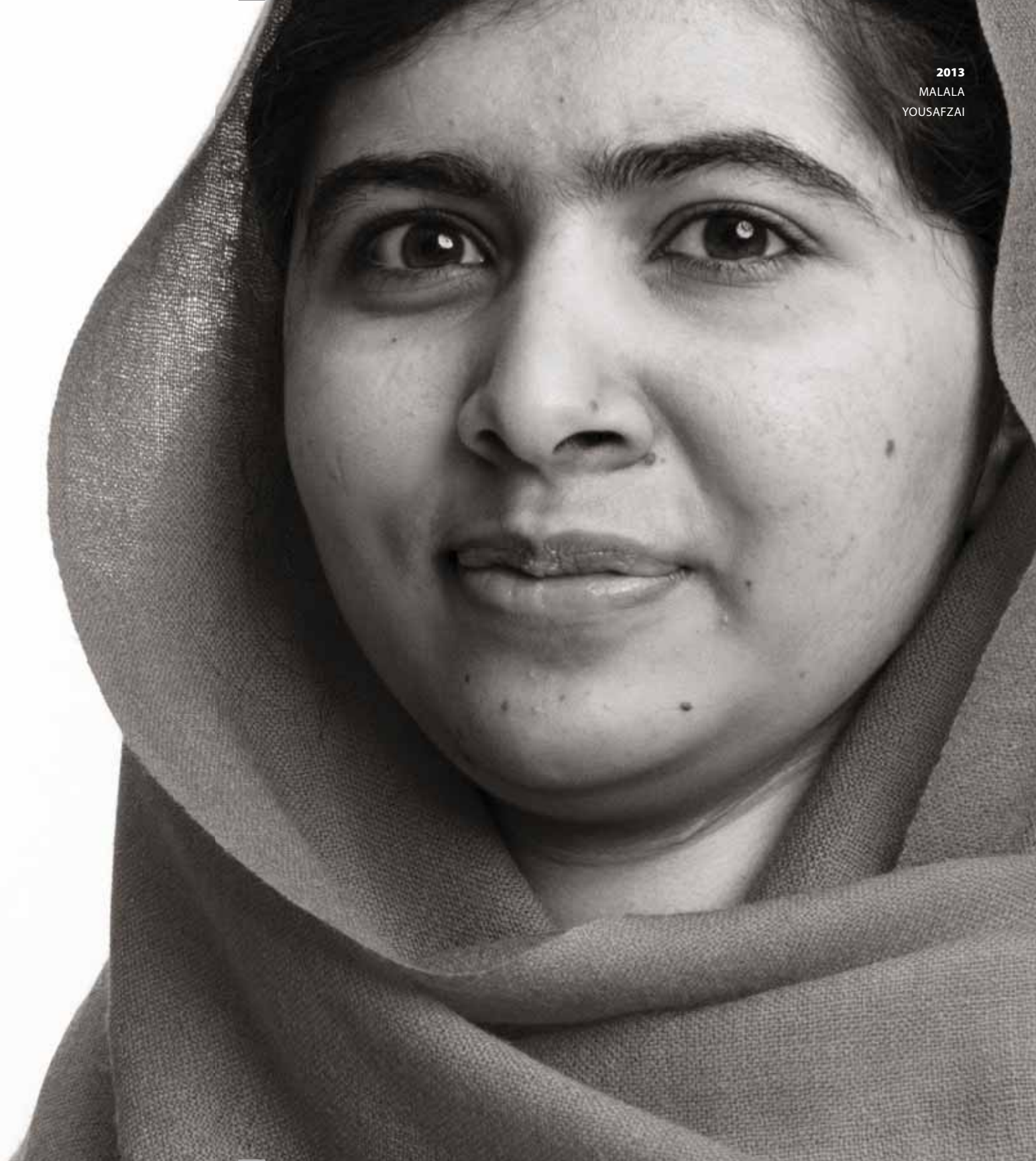
Malala võitlus hariduse eest algas 11-aastaselt, kui ta pidas anonüümset veebipäevikut koolitüdruku elust Pakistanis Talibani kontrolli all olevas Swati orus. 2009. aastal andis Taliban korralduse sulgeda kõik tütarlastekoolid, samal ajal kui Pakistani armee võitles võimu pärast piirkonnas. Malala ja tema pere olid sunnitud piiramisrõngas kodulinnast põgenema ja tema kool purustati.

Kui julgeolekuolukord leevenes, pöörduti koju tagasi ning Malala ja tema isa Ziauddin, kes on tütarlastekooli juhataja, seisis ähvardustele vaatamata jätkuvalt tütarlaste hariduse eest. Malala ostis annetatud raha eest koolibussi ning samas bussis teda tulistatigi. Rünnaku – milles said viga veel kaks tüdrukut – eest võttis vastuse Taliban.

Malala jäi ellu ja propageerib aktiivselt tütarlaste haridust. Ta on Malala fondi kaasasutaja ja kuulub noorte hariduse kriisikomiteesse, mille moodustas ülemaailmsete haridusküsimustega tegelev ÜRO eriesindaja Gordon Brown, kelle hinnangul praeguse tempo juures jõuab viimane tüdruk kooli 2086. aastal, mitte aga 2015. aastal, nagu lubati aastatuhande arengueesmärke püstitades.

„Islam lubab tütarlastel haridust saada. Igaühel, olgu siis poisil või tüdrukul on kohustus ja vastutus end harida ja teadmisi saada,“ ütleb Malala.

ÜRO kuulutas tema sünnipäeva, 12. juuli, Malala päevaks. 2014. aastal oli ta sellel päeval Nigeerias ja kohtus koolitüdrukutega, kel õnnestus pääseda Boko Harami korraldatud inimröövist Chibokis, samuti 219 röövitud tüdruku pereliikmetega ning nõudis Nigeeria presidendilt Goodluck Jonathaniilt aktiivsemat tegutsemist. Ta väljendas ühtlasi oma solidaarsust lastega Süüria ja Gaza konfliktis.

NASRIN SOTOUDEH on inimõigustele spetsialiseerunud Iraani advokaat, üks neist vähestest, kes kaitsesid 2009. aasta massimeeleavaldustel vahistatud teisitimõtlejaid. Enne vahistamist 2010. aastal tegeles ta suurt avalikkuse tähelepanu äratanud inimõigusjuhtumite ja poliitiliste kohtuasjadega.

Kui ta 2012. aastal Sahharovi auhinna pälvis, kandis ta Iraani kurikuulsas Evini vanglas üksikvangistuses kuueaastast karistust ja pidas seitsme nädala pikkust näljastreiki protestiks selle vastu, et õigusorganid tema perekonda survestavad.

Väga nõrga ja kurnatuna leidis ta jõudu kirjutada Euroopa Parlamendile meeldejääv sõnum, mille luges auhinnatseremoonial tema eest ette Nobeli rahupreemia laureaat, sõber ja kolleeg Shirin Ebadi.

„Inimõiguste ja nende tagamise mehhanismide kujunemise ajalugu on pikk, kuid sellegipoolest sõltub nende teostamine endiselt suuresti valitsuse kavatsustest, kes on inimõiguste suurimad rikkujad.“ Sotoudeh nägi inimõiguste rikkumises Lähis-Ida revolutsioonilaine peapõhjusi. Inimõiguste kaitsjatele ja poliitvangidele ütles ta: „Nagu teiegi, tean ka mina, et demokraatiani jõudmise tee on pikk ja keeruline.“

Ta lasti ootamatult vabaks 2013. aasta septembris. Euroopa Parlamendi president Martin Schulz tervitas seda sammu kui olulist positiivset signaali Iraani ametivõimudelt, eelkõige vastvalitud presidentilt Hassan Rouhanilt.

2013. aasta detsembris kohtus Nasrin Sotoudeh Euroopa Parlamendi delegatsiooniga, kes kuue aasta järel esimest korda Iraani külastas. Sotoudeh juhtis tähelepanu poliitvangidele ja mõistis hukka läbipaistmatud kohtuprotsessid, mis toimuvad mitte kriminaal-, vaid revolutsioonikohtutes. Ta palus, et delegatsioon päriks Iraani ametivõimudelt selles küsimuses aru. Delegatsioonile vastati, et kohtumõistmiseks riigivastaste kuritegude eest on loodud revolutsioonikohtud ja seepärast ei ole muudatused võimalikud. See kohtumine tekitas furoori Iraani kõva käe poliitika pooldajate seas, kes süüdistasid Nasrin Sotoudeh´d ja Jafar Panahit mässule õhutamises.

Nasrin Sotoudeh seisab jätkuvalt inimõiguste, naiste õiguste ja põhivabaduste eest. Sotoudeh võitleb talle 2014. aastal kehtestatud advokaadina töötamise keelu vastu, oma karjääri eest, mis algas alaealiste kaitsmisega surmanuhtluse eest; seda tööd jätkab ta praegugi.

2014. aasta juulis, kui puhkes sõda Gazas, algatas Sotoudeh sotsiaalmeedias kampaania „Stop Killing Your Fellow Beings“. Tal ei ole võimalik tulla Euroopa Parlamenti Sahharovi auhinda vastu võtma ega osaleda Sahharovi auhinna võrgustiku üritustel, sest tal ei lubata endiselt Iraanist lahkuda. 2013. aasta konverentsil esindas teda Shirin Ebadi.

Nasrin Sotoudeh kavatses jääda Iraani ja võidelda kodumaal reformide eest.

JAFAR PANAHI on auhinnatud filmirežissöör, kellel keelati 20 aastaks filmide tegemine.

Iraani opositsioonilise Rohelise Liikumise hääleka toetajana ja endise presidendi Ahmedinajadi kritiseerijana mõisteti ta Iraani Islamivabariigi vastase propaganda eest kuueks aastaks vangi, kuid kohtuotsust ei ole siiani täide viidud. Ta ei ole vangi, kuid ta võidakse igal ajal vangistada.

Ta vahistati 2010. aastal, kui tegi omal käel ja salaja filmi Rohelise Liikumise nurjunud ülestõusust 2009. aastal. Rahvusvaheliste protestide ja näljastreigi järel ta küll vabastati kolm kuud hiljem, kuid talle mõisteti vanglakaristus, kehtestati filmide tegemise, reisimise ja meediaga suhtlemise keeld.

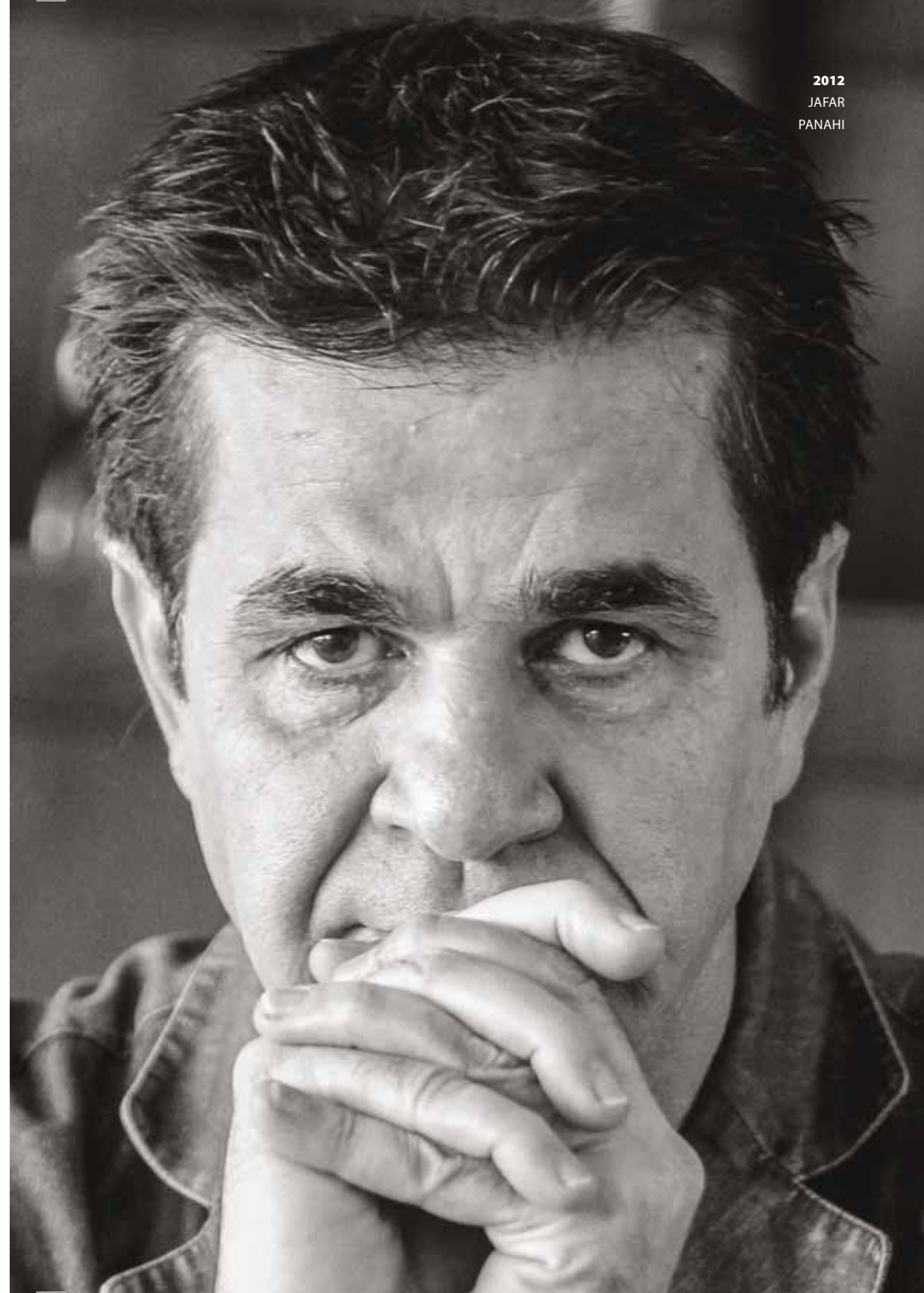
Ta rääkis Euroopa Parlamendi delegatsioonile (kes käis 2013. aastal Iraanis), et tema tunnistust ja advokaadi ütlusi ignoreeriti kohtuprotsessi ajal ning kohtuotsus oli juba eelnevalt langetatud. Ta hoiatas delegatsiooni, et inimõigusküsimused võivad jääda unarusse, sest maailma põhitähelepanu on Iraaniga sõlmitaval tuumaleppel, ning arvas, et sanktsioonide tühistamise korral võivad repressioonid Iraanis tugevneda. Panahi sõnul rakendab Iraani uus juhtkond paindlikkust üksnes välisasjades, mitte siseriiklikes küsimustes, ning jätkuvalt survestatakse ajakirjandust, vange ja kultuurielu.

Intervjuus, mille ta keelust hoolimata 2014. aasta juulis meediale andis, ütles ta, et talle tundub, et on väiksest vanglast üle viidud suuremasse, sest tal ei lubata tööd teha.

Sellest hoolimata on ta kaks korda üle astunud filmi tegemise keelust. 2011. aastal tegi ta filmi pealkirjaga „See ei ole film“, kus ta istub Teheranis oma kodus köögilaua taga, räägib advokaadiga ja ootab vangipanekut. 2014. aastal valmis film „Suletud kardin“, milles kujutatakse stsenaaristi, kes elab üksi koeraga mereäärses majas suletud akende taga.

Panahi ei pea ennast poliitiliseks isikuks, vaid inimeseks, kes tahab paljastada ebaõiglust. Ta on võtnud sõna tsensuuri vastu Iraanis ja kritiseerinud president Rouhanit sellekohaste valimislubaduste täitmata jätmise eest. Ta on algatanud kampaania „Samm-sammult“ eesmärgiga kaotada Iraanis surmanuhtlus.

Jafar Panahil ei ole võimalik Euroopa Parlamenti tulla, kuid auhinnatseremoonial esindasid teda tütar Solmaz ning filmirežissöörid Costa Gavras ja Serge Toubiana. Sahharovi auhinna võrgustiku 2013. aasta konverentsil esindas teda Rahvusvahelise Inimõiguste Föderatsiooni esimees Karim Lahidji.

MOHAMED BOUAZIZI (1984–2011) oli Tuneesia jasmiin-revolutsiooni vallandaja, kellest sai innustust demokraatlik liikumine, mis 2011. aastal levis kulutulena Lähis-Idas ja Põhja-Aafrikas ja mida tuntakse araabia kevadena.

Bouazizi, vaestest oludest pärit töökas mees, oli kümnendast eluaastast oma pere peamine toitleja, teenides turul elatist puuviljamüüjana. 19-aastaselt lahkus ta koolist, et toetada oma nooremate õdede-vendade haridusteed.

Ta suri 4. jaanuaril 2011. aastal 26-aastaselt, süüdanud end põlema protestiks süsteemi vastu, mis ei lasknud tal inimväärselt elatist teenida. Bouazizi oli korduvalt langenud Tuneesia õiguskaitseorganite ohvriks, kes teda trahvisid, konfiskeerisid tema kauba ja kaalud ning viimasel korral ta koguni näoli maha surusid. Tema perekond usub, et mitte vaesus, vaid alandus viis ta enesesüütamisele pärast seda, kui ta oli otsinud kättesaamatuks jäänud õiglust. Bouazizi valas end bensiiniga üle ja süütas põlema Sidi Bouzidi väikelinnas valitsushoone väravate ees. Bouazizi oli armastatud mees, kes andis tasuta kaupa vaesematele peredele ja kelle olukord oli tuttav paljudele teistele. Tema teole järgnesid meeleavaldused, tänavatele tuli tuneeslasi

kõigist ühiskonnakihtidest, et protestida korrumpeerunud valitsuse, kõrge tööpuuduse ja vabaduse piiramise vastu.

Bouazizi vaikus veel hinge, kui 1987. aastast võimul olnud president Zine el-Abidine Ben Ali autoritaarne režiim hakkas kokku kukkuma.

Kümme päeva pärast Bouazizi surma, kui meeleavaldajad marssisid Tunises Bouazizi piltidega, sunniti Ben Ali tagasi astuma ja riigist lahkuma.

Bouazizi perekonda lohutas teadmine, et tema surm ei olnud asjatu, sest tema tegu kannustas tagant nn rahvarevolutsiooni ning raputas despotlikke valitsusi Tuneesias ja mujal araabia maailmas. See levitas araabia noorte seas teadmist, et nad suudavad ebaõigluse, korruptsiooni ja autokraatliku valitsemisega silmitsi seistes protesti väljendada ja oma väärikuse eest võidelda.

Araabia kevad ja selle esialgne optimism on vaibunud ning mõned selle saavutused ka vähikäiku teinud, kuid selle sünnikohas, Bouazizi Tuneesias, võeti 2014. aastal vastu demokraatlik põhiseadus ning aasta lõpul peaksid toimuma parlamendi- ja presidendivalimised.

ALI FERZAT on Süüria tuntuim poliitiline satiirik ja karikaturist ning araabia maailma üks kuulsamaid kultuuritegelasi. Ta on sündinud 1941. aastal Hamas ning avaldanud Süüria ja rahvusvahelistes ajalehtedes rohkem kui 15 000 karikatuuri ning võitnud auhindu selliste diktaatorite nagu Saddam Hussein ja Muammar Gaddafi pilamise eest ajal, kui nood olid veel Iraagis ja Liibüas võimul. Oma töödega on ta nihutanud väljendusvabaduse piire Süürias, võttes sihikule kardetud julgeolekujõud, ning kui araabia kevade sündmused jõudsid 2011. aastal Süüriasse, asus ta avalikumalt ründama valitsustegelasi, eriti president Bashar al-Assadi. Režiimi vastu meelt avaldanud süürlased kasutasid tänaval tema karikatuure plakatitena. Pärast seda, kui ta oli avaldanud karikatuuri al-Assadist, kes püüab teeveerel hääletada auto peale, millega Liibüa diktaator Muammar Ghaddafi on suurel kiirusel põgenemas, ründasid Damaskuses Umayyadi väljakul teda maskides mehed, kes peksid ta rängalt läbi ja murdsid sõrmed, karjudes, et ta peab austama president al-Assadit ja kuuletuma võimudele. Peksust teadvusetuna topiti ta autosse ja veeti sündmuspaigalt minema ning visati seejärel tee äärde surema.

Ali Ferzat suutis mitte üksnes oma käte töövoime taastada, vaid murda ka hirmu barjääri ja saada oma sõna ja kunsti kaudu režiimi üheks kõige häälekamaks kriitikuks.

Kuna Ali Ferzat oli ravil Kuveidis, ei saanud ta 2011. aasta Sahharovi auhinna tseremoonial osaleda. Auhind anti talle üle Euroopa Parlamendis 2012. aastal toimunud Sahharovi auhinna võrgustiku avalikul arutelul, kus ta käsitles koos Euroopa Parlamendi presidendi ja teiste araabia kevade laureaatidega Süüria revolutsiooni ja demokraatia tulevikku araabia kevade järel. Sahharovi auhinna laureaadina esines ta 2012. aastal Euroopa Nõukogu esimesel maailma demokraatia foorumil. Samal aastal valis ajakiri Time Ali Ferzati maailma saja mõjukaima inimese hulka. Ta on võitnud mitu inimõiguste auhinda ning on Araabia Karikaturistide Liidu esimees.

2014. aastal oli Ali Ferzat Sahharovi auhinna võrgustiku nimel põhisõnavõtja inimõigusi käsitleval filmifestivalil „One World“ Prahas, kus ta kohtus valitsusesindajate, meedia ja vabaühendustega ning juhtis Süüria konflikti arutelus tähelepanu tragöödia põhiküsimusele: sadu tuhandeid inimesi nõudnud ja miljonite inimeste põgenemise kaasa toonud konflikti keskmes on ära unustatud inimlik väärikuse ja vabaduse lootus.

ASMAA MAHFOUZ on Egiptuse inimõiguslane ja üks 6. aprilli noorteliikumise asutajatest. Kui araabia kevad jõudis 2011. aastal Egiptusesse, trotsis ta president Hosni Mubaraki režiimi repressioone ning postitas sotsiaalmeedias egiptlastele üleskutseid tulla 25. jaanuaril 2011 Tahriri väljakule rahumeelsele meelevaldusele nõudma vabadust, väarikust ja inimõiguste austamist. Tema video levis kulutulena, seda vaadati ligi 80 miljonit korda ja see tõi kaasa sarnaste videote laine, mille tulemusena hõivasid tuhanded inimesed Tahriri väljaku, nõudes Hosni Mubaraki 30 aastat kestnud valitsemisaja lõppu, mis saabuski 11. veebruaril 2012.

Sahharovi auhinda vastu võttes ütles Asmaa Mahfouz, et sellega avaldatakse austust revolutsiooni kangelastele. „See auhind on mõeldud kõigile noortele egiptlastele, kes ohverdasid oma elu. Me ei reeda neid, me jätkame nende alustatud teed ja tahame selle unistuse teoks teha.“

Ta oli peakõneleja Brüsselis Euroopa Parlamendis toimunud Sahharovi auhinna võrgustiku raames toimunud arutelul ja 2012. aasta oktoobris Euroopa Nõukogu esimesel maailma demokraatia foorumil, kus rääkis revolutsioonijärgsest olukorrast Egiptuses.

2014. aastal, kui Egiptuse presidendiks valiti endine armeejuht Abdel Fattah al-Sisi pärast seda, kui 2013. aastal oli võimult kõrvaldatud islamistist president Mohammed Mursi ja sõjaväe toel oli mõnda aega valitsenud vahevalitsus, teatas Mahfouz, et tema suhtes rakendatakse üha enam vägivalda, teda ähvardatakse ja jälgitakse. Ametivõimud on laiendanud repressioone, mis algselt olid suunatud Moslemi Vennaskonna vastu, et rünnata kriitikuid ja 25. jaanuari revolutsioonis kuulsaks saanud isikuid, eelkõige 6. aprilli aktiviste. Mahfouzi sõnul rünnatakse teda ja tema kaasvõitlejaid meedias kui välisagente ja kujutatakse ohuna riiklikule julgeolekule, mistõttu inimesed söimavad teda tänaval.

2014. aasta aprillis keelustas Egiptuse kohus 6. aprilli noorteliikumise. Kolm vasakliikumise juhti, Ahmed Maher, Mohammed Adel ja Ahmed Douma, kannavad kolmeaastast vanglakaristust, süüdistatuna muu hulgas ebaseaduslikus meelevaldamises Egiptuse uue seaduse kohaselt, millega piiratakse meelevaldusi, ning neljandale aktivistile Alaa Abdel Fattahle mõisteti 15 aastat vanglakaristust. Sellisele ärevaks tegevale olukorrale on tähelepanu juhtinud Euroopa Parlamendi president Martin Schulz ja ka Asmaa Mahfouz, kes postitas Twitterisse sõnumi: „Viisteist aastat meelevaldamise eest? Aga miks ei karistata tapjaid? Kuni see jätkub, ei saa meie riigist asja.“

1934. aastal sündinud AHMED EL SENUSSI oli Liibüa kauaaegseim meelsusvang. Ta on Liibüa ainsa kuninga Idrise sugulane, kelle kolonel Muammar Gaddafi 1969. aastal troonilt kukutas.

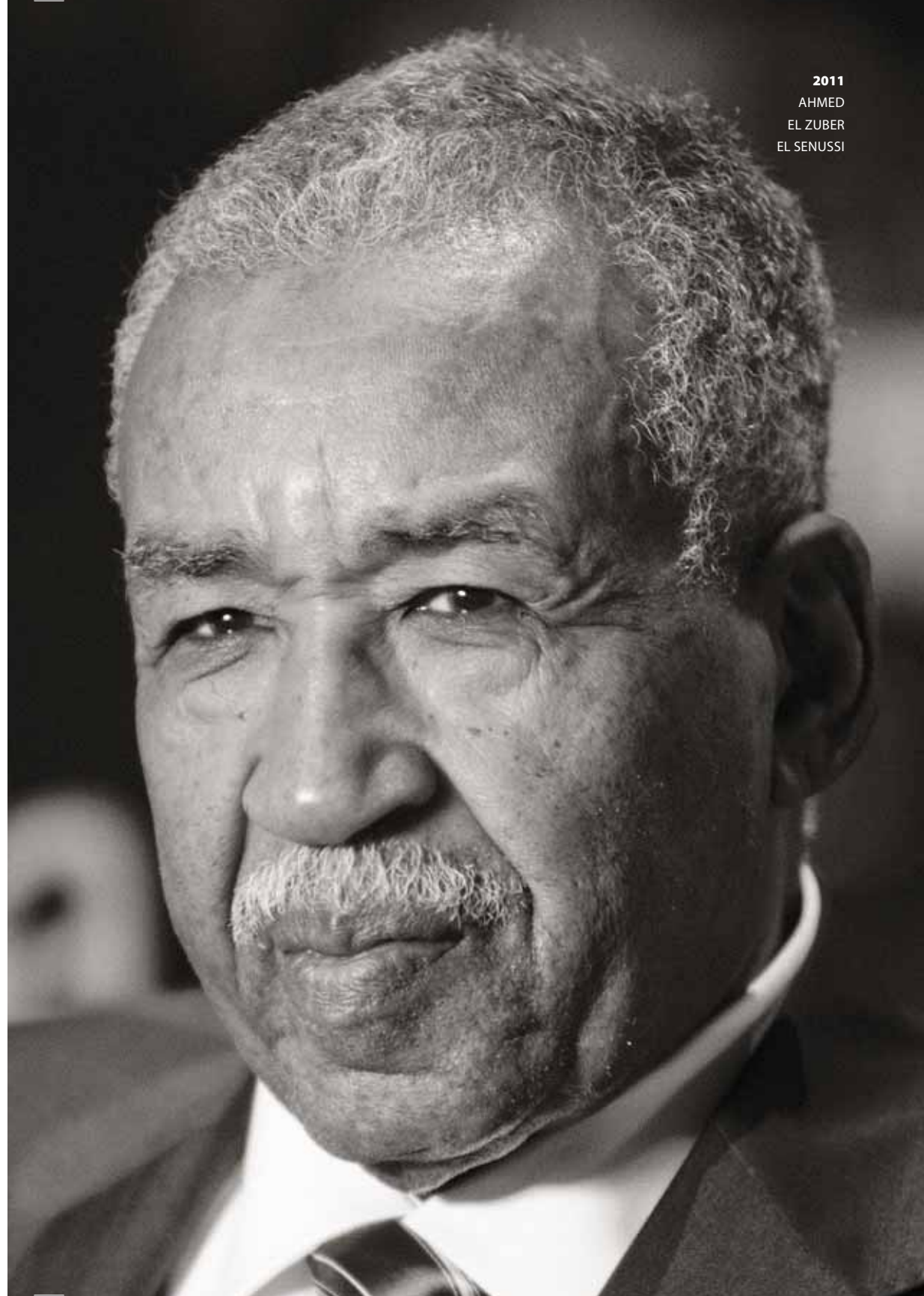
Ahmed El Senussit süüdistati 1970. aastal Gaddafi režiimi vastase riigipöördekatse vandenõus ning ta veetis vanglas 31 aastat, sellest üheksa üksikvangistuses nii väikeses kongis, kus ei saanud püstigi seista. Ta vabastati 2001. aasta augustis koos kümnete teiste poliitvangidega.

Kui NATO toetatud rahvaülestõus 2011. aastal Liibüa diktaatori kukutas, võttis riigi valitsemise üle Liibüa rahvuslik üleminekunõukogu, mille liikmeks sai ka El Senussi, kes vastutas poliitvangide eest. Vaatamata toimunud valimistele on seadusetus ja ebastabiilsus jäänud Liibüa poliitika probleemiks ning erinevate kildkondade vahel käib relvastatud võimuvõitlus.

El Senussi kodulinn Benghazi, mis Gaddafi võimu all oli tõrjutud seisuks, toetab tugevalt föderalismi, mis kehtis Liibüas enamiku kuninga Idrise valitsemisajast. 2012. aastal kogunesid Benghazis piirkonna 3000 delegaati, et moodustada Kürenaika üleminekunõukogu. Selle juhiks nimetati El Senussi. Kürenaika üleminekunõukogu deklareeris, et pooldab piirkonna ulatuslikku autonoomiat, kuid lisas, et tunnustab rahvuslikku üleminekunõukogu kui riigi ühtsuse sümbolit ja riigi seaduslikku esindajat rahvusvahelisel areenil. Kürenaika üleminekunõukogu deklaratsioon ei ole õiguslikult siduv, ka ei ole sellel nõukogul sõjaväelist tuge nagu näiteks teisel peamisel Benghazi föderalistide rühmal Kürenaika poliitbürool, mille eesotsas on Ibrahim Jadhraan, kes tahab luua paralleelvalitsuse ja kellest El Senussi on ennast distantseerinud.

El Senussi ja tema juhitud tunnustatud hõimujuhid pooldavad föderalismi uue põhiseaduse alusel.

Euroopa Parlamendis 2012. aasta oktoobris toimunud Sahharovi auhinna võrgustiku raames toimunud debatil arutlesid El Senussi, Euroopa Parlamendi president Schulz, Asmaa Mahfouz ja Ali Ferzat olukorra üle pärast revolutsiooni ja relvastatud konflikti Liibüas ning demokraatia tuleviku üle araabia maades pärast araabia kevadet. Euroopa Nõukogu esimesel maailma demokraatia foorumil taunis El Senussi toimiva valitsuse puudumist Liibüas ning tõrjus süüdistusi riigireetmises, mis talle pärast föderaalset nõude esitamist osaks said, öeldes, et tegemist on selge katsega tema ettepanekut valesti tõlgendada ja mustata neid, kes tahavad olukorda parandada. El Senussi osales ka Sahharovi auhinna võrgustiku 2013. aasta konverentsil.

RÖÖVITUD 2013. AASTA DETSEMBRIS

RAZAN ZAITOUNEH on Süüria ajakirjanik ja inimõiguste advokaat, kes rööviti 9. detsembril 2013 mässuliste hõivatud alal Damaskuse eeslinnas. Ta on endiselt kadunud, loodetavasti elus ja terve, kuid tema asukoht ja vangistajad on siiani teadmata. Ähvardustele vaatamata mõistis Zaitouneh julgelt hukka nii Damaskuse režiimi kui ka mässuliste võitlejate toime pandud inimõigusrikkumised. Ta rööviti koos oma mehe ja kaasaktivisti Wael Hamada ja kahe kolleegiga, poeedi ja advokaadi Nazem Hamadi ja endise poliitvangi Samira Khaliliga, kes töötasid Dumas büroos, kust juhiti Zaitouneh´ asutatud kahte organisatsiooni: rikkumiste dokumenteerimiskeskust ning kohaliku arengu ja väikeprojektide tugiüksust.

Zaitouneh on Süüria revolutsiooni üks silmapaistvamaid ja usaldusväärsemaid kodanikuühiskonna aktiviste. Tema röövimises näevad Süüria kommentaatorid iseloomulikku juhtumit, mis näitab tsiviiljõudude ja äärmuslaste vahelise lõhe tekkimist Süürias, ning sündmust, mis on andnud surmahoobi Süüria revolutsioonile.

Tema perekond on palunud rahvusvahelist abi Razan Zaitouneh´ ja tema kolleegide leidmiseks.

Rikkumiste dokumenteerimiskeskus avaldas 2014. aasta aprillis perekonna avalduse: „Meie, Razan Zaitouneh´ pereliikmed, esitame selle avalduse rohkem kui kolm kuud pärast inimõigustelise, advokaadi, kirjaniku ja eelkõige inimese ettekavatsetud röövimist, mille eest ükski pool pole seni vastutust võtnud ega mingit avaldust või nõuet esitanud, mis näitab selgelt, et soovitakse võita aega ja vaigistada meie tütre ja tema kolleegide vaba hääl, sundida neid kirjutamisest loobuma ja takistada neil kasutada oma õigust sõnavabadusele.“

Nende vabastamist on nõudnud kogu maailma aktivistid ja poliitikud, teiste seas ka president Martin Schulz. „Euroopa Parlamendi nimel nõuan Razan Zaitouneh´ ja tema kaaslaste kohest vabastamist. Režiim ja mässulised rühmitused on ähvardanud ta tappa, sest ta on julge noor naine, kes keeldub kompromissidest ja jätkab rahumeelset võitlust demokraatia ja vaba Süüria eest.“

45 vabaühendust, sealhulgas Sahharovi auhinna laureaat Piirideta Reporterid, on avaldanud ühise üleskutse Razan Zaitouneh´ ja koos temaga röövitud aktivistide vabastamiseks.

Auhinna andmise ajal 2011. aastal oli Razan Zaitouneh redus, sest oli põgenenud riiklike julgeolekuagentide eest, kes korraldasid tema majas läbiotsimise. Tema osa auhinnarahast kasutati tankitules haavata saanud kaasaktivisti elu päästmiseks.

GUILLERMO FARIÑAS on Kuuba psühholoogiadoktor, sõltumatu ajakirjanik, poliitiline teisitimõtlev ja praegu opositsioonilise liidu Unión Patriótica de Cuba pressiesindaja. Ta on aastate jooksul pidanud 23 näljastreiki eesmärgiga saavutada Kuubas rahumeelsel teel poliitilised muudatused ning sõna- ja väljendusvabadus.

Ajakirjanikuna asutas ta sõltumatu pressiagentuuri Cubanacán Press, et teavitada maailma Kuuba poliitvangide saatusest, kuid oli võimude survele sunnitud selle lõpuks sulgema.

Fariñas alustas näljastreiki 2010. aasta veebruaris pärast seda, kui kahtlastel asjaoludel oli surnud vangistatud Orlando Zapata. Näljastreik kestis 130 päeva ja ta nõudis pärast mitut vangis veedetud aastat haigestunud poliitvangide vabastamist. Fariñas lõpetas oma näljastreigi alles 2010. aasta juulis, kui Kuuba valitsus oli teatanud oma kavatsusest vabastada 52 poliitvangi.

Guillermo Fariñas ei saanud osaleda 2010. aasta Sahharovi auhinna üleandmise tseremoonial Euroopa Parlamendis, sest tal ei lubatud Kuubast lahkuda. 2012. aasta juulis vahistati ta teise Kuuba teisitimõtleva ja Sahharovi auhinna laureaadi Oswaldo Payá matusetalitusel ning peeti lühikest aega kinni.

Pärast seda, kui Kuuba valitsus oli vähendanud kuubalaste reisimispiiranguid ning kui Naised Valges olid pärast külaskäiku Euroopa Parlamenti 2013. aasta aprillis Kuubasse tagasi pöördunud, toimus 3. juulil 2013 Euroopa Parlamendis tagantjärele Guillermo Fariñase auks Sahharovi auhinna tseremoonia, kus ta pidas kõne Euroopa Parlamendi ees.

„Ma ei ole täna siin seetõttu, et olukord oleks oluliselt paranenud, vaid tänase maailma teisenenud reaalsuse tõttu ning ennekõike Kuuba kodanike kasvava vastuhaku tõttu, mis on sundinud režiimi – nagu ütles legendaarne prints Don Fabrizio romaanist „Gepard“ – muutma midagi, et midagi ei muutuks,“ märkis Fariñas oma tänukõnes.

Fariñas osales aktiivselt Sahharovi auhinna võrgustiku 2013. aasta konverentsil ja maailma demokraatia foorumi arutelul ajakirjanduse rolli üle. Ta rõhutas, et ajakirjanikud jätkavad oma tööd, et Kuuba inimesed teaksid, mis tegelikult toimub. 2014. aastal vahistati teda korduvalt, hoiti lühikest aega kinni ning ähvardati surma ja kinnise psühhiaatria haiglaga, peksti ja pandi haiglasse.

2009. aastal anti Sahharovi auhind ühenduse Memorial ja kõigi teiste Venemaal tegutsevate inimõiguste kaitsjate nimel OLEG ORLOVILE, SERGEI KOVALJOVILE ja LJUDMILLA ALEKSEJEVALE.

Memorial asutati 1988. aastal eesmärgiga jälgida ja avalikustada inimõigusrikkumisi Nõukogude Liidu järglasriikides. Memoriali asutajate seas oli ka Andrei Sahharov, kes koos Ljudmilla Aleksejevaga kuulus Moskva Helsingi grupi asutajate hulka.

Ljudmilla Aleksejeva (sündinud 1927) on Moskva Helsingi grupi juht ja üks vähestest nõukogude aja teisitimõtlejatest, kes tegutseb praegugi aktiivselt Venemaal ja keda tuntakse teisitimõtlejate kohtuprotsessidega seoses õiglase kohtumõistmise eest võitlejana.

Oleg Orlov on Memoriali üks juhte 1994. aastast ja Memoriali nõukogu liige. 2014. aastal on ta kogunud tõendeid inimröövide kohta Ida-Ukrainas toimivas sõjas venemeelsete separatistide ja Ukraina vägede vahel. Tema sõnul on juhtumid Ida-Ukrainas võrreldavad inimröövidega, mida Memorial dokumenteeris aastakümnete vältel kahe sõja ajal Tšetšeenias, kus Orlov isegi langes inimröövi ohvriks.

Sergei Kovaljov on Venemaa Memoriali praegune esimees. Teda tuntakse kui meest, kes pidas 1995. aastal läbirääkimisi, et vabastada ligi 2000 inimest, keda tšetšeeni mässulised hoidsid pantvangis Budjonnovski haiglas. See oli ainus kord, kui terrorirünnak Venemaal ei lõppenud paljude pantvangide surmaga. Kovaljov süüdistab Venemaad Ukraina siseasjadesse sekkumises ja kodusõja provotseerimises ning tal on hea meel tõdeda, et tsiviliseeritud riigid on üle saanud oma tavapärasest ükskõiksusest, mida Putin oli varmas ära kasutama.

Memoriali liikmeid ja lähedasi kaastöötajaid on aastate jooksul ähvardatud, röövitud ja mõrvatud. 2014. aastal registreerisid Venemaa ametivõimud Memoriali nn välisagendina, sest 2012. aastal jõustunud seaduste kohaselt on ametivõimudel õigus registreerida välismaalt raha saavaid vabaühendusi välisagendina ilma nende organisatsioonide nõusolekuta.

See seadus oli valusaks löögiks sadadele vabaühendustele. Ükski sõltumatu vabaühendus ei ole vabatahtlikult taotlenud enda registreerimist nn välisagendina, mis Venemaal tähendab spiooni, nagu selgitas Euroopa Parlamendi inimõiguste allkomisjonile Memoriali vanemjurist Kirill Korotejev. Oleg Orlov ei osalenud Sahharovi auhinna võrgustiku 2013. aasta konverentsil, sest võitles samal ajal selle seaduse vastu kohtus, kuid Memorial kaotas kohtuasja ja tema apellatsiooni ei rahuldatud.

Memorial ja teised vabaühendused jätkavad nüüd seda võitlust Euroopa Inimõiguste Kohtus. Moskva Helsingi grupp keeldus samuti end välisagendina registreerimast. Ljudmilla Aleksejeva sõnul jätkatakse tööd inimõiguste kaitseks ilma välisagendusteta.

Oleg Orlov rääkis piinamistest Venemaal Sahharovi auhinna võrgustiku ja filmifestivali „One World“ avalikel aruteludel 2014. aastal ning Kirill Korotejev esindas Memoriali Euroopa noorteüritusel.

Hiina teisitimõtletajat HU JIAD on mitu korda vangistatud ja taas vabastatud pärast seda, kui Euroopa Parlament andis talle Sahharovi auhinna selle 20. aastapäeval, tunnustades tema nõudmist algatada Tiananmeni väljakul toimunud massimõrva ametlik juurdlus ja pakkuda kompensatsiooni ohvrite perekondadele, samuti tema tegevust keskkonna kaitsel ja tööd aiosi tõkestamiseks. Hu Jia mõisteti 2014. aastal taas mitmel korral koduaresti. Tegelikult on ta olnud koduarestis igal aastal 4. juuni paiku, kui mälestatakse Tiananmeni väljaku veriseid sündmusi. Tema koduarestid said alguse 2004. aastal, kui ta viis Tiananmeni väljakule lilli. Alates 2004. aasta 2. juulist on tema maja Pekingis ööpäevaringse järelevalve all. Mõnikord ei lubata tal isegi minna kodust välja toitu või ravimeid ostma.

2007. aastal andis ta konverentskõne kaudu julgelt tunnistusi Euroopa Parlamendi inimõiguste allkomisjonile ning juhtis tähelepanu miljonile inimesele, keda Hiina riiklik julgeolek inimõiguste eest võitlemise tõttu taga kiusab ning kellest paljud on vangis, töölaagris või vaimuhaiglas.

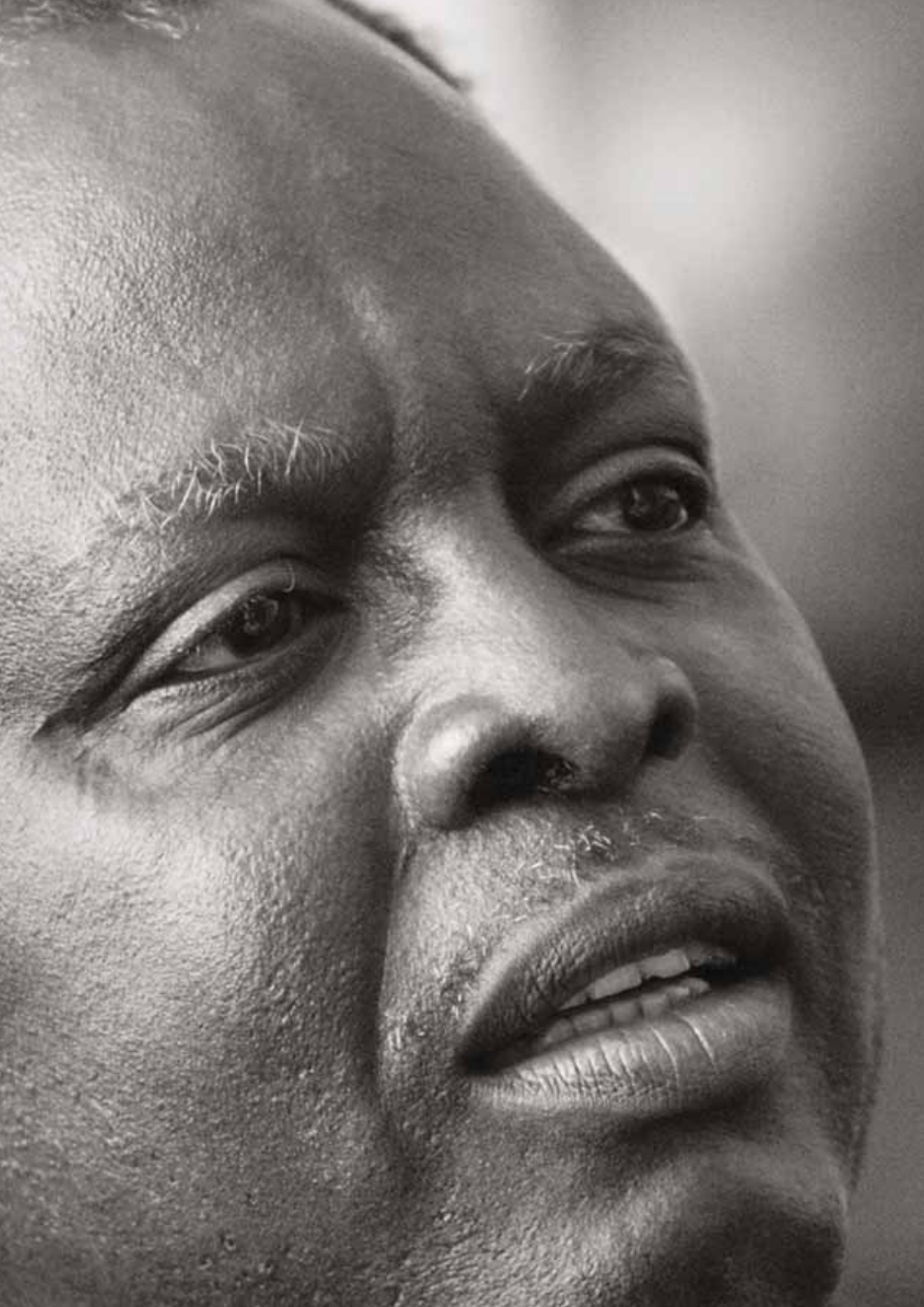
Otseselt selle tagajärjel vahistati Hu Jia 27. detsembril 2007, süüdistatuna „riigivõimu kukutamisele õhutamises“, ning mõisteti 3. aprillil 2008 kolmeks ja pooleks aastaks vangis, lisaks võeti talt aastaks ära poliitilised õigused.

Kui Hu Jia sai Sahharovi auhinna, avaldas riiklik julgeolekupolitsei talle survet, et ta auhinnast loobuks.

Hu Jia võttis auhinna julgelt vastu, nimetades seda Hiina jaoks oluliseks tunnustuseks. 2012. aasta juulis Euroopa Parlamendi presidendile saadetud kirjas ütles Hu Jia, et peab auhinda tõeliselt suureks auks, mis andis talle julgust ja parandas suuresti tema kohtlemist vanglas.

Hu Jia vabastati 2011. aasta juunis ning ta püüdis seejärel moodustada inimõigustega tegelevat vabaühendust, kuid selle liikmed vahistati. Praegu juhib ta kodanike võrgustikku, mille liikmed käivad koos poliitilise koguna. Hu Jia kuulub ka nende hulka, kes koordineerivad nn paljasjalgseid advokaate, mitteametlikku õigusnõustajate rühma, kes kaitseb Hiina inimõigusaktiviste.

Sahharovi auhinna võrgustiku deklaratsioonis, mis avaldati 2013. aastal auhinna 25. aastapäeval, kutsutakse Hiina ametivõime üles kaotama Sahharovi auhinna laureaadile Hu Jiale kehtestatud sagedased piirangud. Ta ei saanud aastapäeva üritusel osaleda Hiina ametivõimude piirangute tõttu ning teda esindas abikaasa ja Sahharovi auhinna kandidaat Zeng Jinyan, kes rõhutas poliitvangide ja nende perede kehva olukorda. 2014. aastal on Hu Jia ähvardamine ja tagakiusamine sedavõrd ägenenud, et ta kardab oma elu pärast.

SALIH MAHMOUD MOHAMED OSMAN oli enam kui 20 aasta jooksul pakkunud Sudaanis tasuta õigusabi alusetult kinni peetud, piinatud ja tõsiste inimõigusrikkumiste ohvriks langenud inimestele, kui Euroopa Parlament teda 2007. aastal üksmeelselt Sahharovi auhinnaga tunnustas.

„Olen pärit Darfurist, sündinud Jebel Marras. Töötan juba aastaid juristina Sudaanis Darfuris. Mind on mu töö tõttu kinni peetud ja piinatud. Mu pereliikmeid on Darfuri relvarühmitused piinanud ja küüditanud. Olen oma töö käigus paljude aastate vältel esindanud tuhandeid inimesi, kes on kohtus mu abi vajanud. Olen näinud tuhandeid piinatuid, sadu naisi ja noori tüdrukuid, kes on langenud seksuaalse vägivalda ohvriks,“ rääkis Salih Osman oma tänukõnes Euroopa Parlamendi ees.

Ta on registreerinud kuritegusid ja aitab aktiivselt kaasa sellele, et kaitsta 3,2 miljonit sudaanlast, kes on käimasoleva sõjategevuse tõttu oma kodust põgenenud.

Ta püüab jätkuvalt juhtida tähelepanu konfliktile Jebel Marras, mis alates puhkemisest 2003. aastal on kestnud juba üle kümnekonna aasta ja on ÜRO hinnangul üks hullemaid humanitaarolukordi maailmas. Vaatamata tugevale rahvusvahelisele survele ja vahendamiskatsetele on siiani sõlmimata kõigi vaenupoolte üldine rahukokkulepe, samas kui mässuliste rühmitused sekkuvad üha enam riigi tasandi võimuvõitlusesse.

Osman rõhutab, et sõja vallandanud põhjused, mille hulka kuuluvad maa võõrandamine ja poliitiline tõrjutus, pole siiani lahendust leidnud ning neile on lisandunud nõudmised viia riiklikud seadused kooskõlla rahvusvaheliste normidega ja tagada kohtute sõltumatus.

Osman, kes aastatel 2005–2010 oli Sudaani parlamendi opositsiooni liige, toetab igati Rahvusvahelist Kriminaalkohtut. „Aafrikastel ei ole õiguse ja hüvituse saamiseks kuhugi pöörduda, sest Aafrikas puuduvad toimivad kohtusüsteemid,“ ütles ta ELi institutsioonide, Rahvusvahelise Kriminaalkohtu ja üle 200 kodanikuühiskonna organisatsiooni esindajatele, kes osalesid 2013. aastal toimunud ELi ja vabariikide foorumil, millel Osman võttis sõna Sahharovi auhinna laureaadina.

Sahharovi auhinna võrgustiku 2013. aasta konverentsil toetas ta lõpp-deklaratsioonis karistamatuse ja piinamise hukkamõistmist.

ALJAKSANDR MILINKEVIŠ on Valgevene opositsioonilise demokraatliku Vabadusliikumise juht, kellel jätkus julgust Euroopa viimase diktatuuri vastu välja astuda, nagu ütles Euroopa Parlamendi tollane president Josep Borrell Fontelles talle Sahharovi auhinda üle andes.

Teadlane Aljaksandr Milinkevitš valiti 2005. aasta oktoobris ühendatud demokraatliku opositsiooni presidendikandidaadiks. Ta nõudis tõeliselt demokraatlikku tulevikku ja pakkus end välja reaalse alternatiivina autoritaarsele presidendile Lukašenkale. Valimistulemuste võltsimise pärast kritiseeris nii Valgevene kui ka välismaine opositsioon teravalt Lukašenka valimisvõitu. Pärast valimiste vaidlustamist Milinkevitš vahistati mitmel erineval ettekäändel, kuid süüdistust tema vastu ei esitatud.

Milinkevitš ei kandideerinud 2010. aasta presidendivalimistel, kuna tema arvates ei ole riigi valimiseadustes tehtud muudatusi, mis tagaksid õiglased, vabad ja avatud valimised. Lukašenka on endiselt võimul ja inimõiguste olukord Valgevenes on pärast 2010. aasta valimisi veelgi halvenenud. Vastu on võetud seadus, mille järgi võib võimude tegevuse kritiseerimist lugeda kriminaalkuriteoks, ning valitsevat režiimi arvustavate ajakirjanike, aktivistide ja muude kriitikute vaikima sundimine ja vangistamine jätkub. Kodanikuühiskonna aktivistid kardavad, et valitsus võib samamoodi nagu Venemaal kehtestada nn välisagentide seaduse, kuigi Lukašenka näib püüdvat end Kremlist distantseerida pärast seda, kui Venemaa 2014. aastal annekteeris Krimmi.

Milinkevitš pidas positiivseks seda, et Lukašenka, kes tavaliselt räägib vene keelt, pidas 2014. aasta juulis oma kõne valgevene keeles, kuid lisas BBC-le antud intervjuus, et esialgu on tegemist üksnes suundumuse, mitte strateegiaga.

Euroopa Parlamendi organid konsulteerivad Valgevene küsimustes tihti Sahharovi auhinna laureaadi Aljaksandr Milinkevitšiga ning ta on osalenud Sahharovi võrgustiku üritustel, kaasa arvatud 2013. aastal toimunud võrgustiku konverentsil.

Leedus toimunud Sahharovi auhinna võrgustiku arutelul, kus osalesid ka Berta Soler, Leedu ametiasutuste esindajad ning Euroopa ja Leedu parlamendi liikmed, mõistis Milinkevitš hukka Valgevene ametivõimude tegevuse, kes pidevalt hirmutavad ja alandavad inimõiguste eest seisjaid. Ta toetas Valgevene tihedamat Euroopaga integreerumist ning kriitilist ja konstruktiivset dialoogi Valgevene ametivõimudega. Dialoogi tähtsust rõhutas Milinkevitš ka võrgustiku ja filmifestivali „One World“ avalikel aruteludel Euroopa Parlamendis. Tema väitel peaks Euroopa Liit rohkem tegelema Valgevenega, et saavutada seal suurem vabadus. Valgevene vajab majandusabi ja seda võiks Milinkevitši arvates kasutada mõjutusvahendina, et sundida Valgevenet alustama Euroopa Liiduga dialoogi, sealhulgas inimõiguste teemal.

NAISED VALGES ehk Damas de Blanco koondusid spontaanselt 2003. aastal Kuubas pärast seda, kui 75 nende abikaasat ja sugulast vahistati Kuuba musta kevade ajal, mil Kuuba režiim surus jõhkralt maha demokraatliku liikumise. Naised korraldasid meelevaldusi ja saatsid Kuuba ametivõimudele arvukalt kirju, paludes vangide vabastamist, kuid ei saanud mingit vastust. Nad ei andnud alla ja nende visa protest kandis vilja: viimased kaks musta kevade vangi vabastati 2011. aasta märtsis.

Enamik vabastatutest nõustus minema Hispaaniasse eksili, ent osa inimesi jäi Kuubasse ning jätkab keerulisi tingimusi trotsides ja isiklike ohvreid tuues võitlust käsikäes allaheitmatute Naistega Valges.

Naised Valges kõnnivad jätkuvalt igal pühapäeval pärast missat Havanna tänavatel, lilled käes, võideldes sotsiaalse õigluse eest kommunistlikus Kuubas. Hoolimata kommunikatsiooniraskustest, peksust, kinnipidamistest ja psühholoogilisest ahistamisest, mis liikumist on tabanud, on rühmaga liitunud aina rohkem naisi. 2014. aasta juulis peeti ajutiselt kinni ligi 100 naist. See ebatavaliselt suur vahistamislaine on teisitimõtlejate arvates märk sellest, et Kuuba režiim näeb nende suurenevas liikmeskonnas endale ohtu.

2013. aastal said Naised Valges võtta lõpuks isiklikult vastu Sahharovi auhinna, mis anti neile 2005. aastal. Pärast kodanike reisimispiirangute leevendamist

lubati liikumise presidendil Berta Soleril ning esindajatel Belkis Cantillo Ramirezel ja Laura Maria Labrada Pollánil, kes on liikumise kuulsat kaasasutajat, 2011. aastal surnud Laura Polláni tütar, Kuubast välja sõita ning esineda Euroopa Parlamendi ees, kes tunnustas nende julgust ja pühendumust inimõiguste kaitsel.

Berta Soler võrdles Sahharovi auhinna kilbiga, mis kaitseb neid Kuubasse tagasipöördumisel.

Üsna pea pärast Sahharovi auhinna tseremooniat rajasid Naised Valges koos muude teisitimõtlejatega, kelle seas oli ka 2010. aasta laureaat Guillermo Fariñas, rahvusvahelise inimõiguste platvormi Kuubas.

Berta Soler esindas liikumist Naised Valges Sahharovi auhinna võrgustiku 2013. aasta konverentsil, kus ta koos Oswaldo Payá tütre ja Guillermo Fariñasega kutsus võrgustikku üles nõudma poliitvangide ja meelsusvangide vabastamist Kuubas ja kõikjal mujal maailmas. Koos Aljaksandr Milinkevitšiga osales Berta Soler ka Sahharovi auhinna võrgustiku arutelul Leedus ning kutsus taas ELi üles seadma Kuubaga sõlmitavate lepingute tingimuseks inimõiguste järgimise.

HAUWA IBRAHIM on šariaadi alusel süüdimõistetute advokaat, kes sündis 1967. aastal Põhja-Nigeerias Gombe osariigis väikeses vaeses külas moslemi peres.

Ta oleks pidanud 10-aastaselt abielluma, kuid kangekaelse lapsena, keda innustas ema veendumus, et vaesusest aitab välja üksnes haridus, põgenes Hauwa kodunt tütarlaste internaatkooli, et õpinguid jätkata. Temast sai oma osariigi esimene naisjurist.

Kui 1999. aastal kehtestati Nigeeria 12 põhjaosariigis šariaadi seadused, hakkas Hauwa Ibrahim esindama naisi, kellele oli abielurikkumise süüdistusega mõistetud karistuseks kividega surnuks loopimine, ja lapsi, kellele oli varguse eest karistuseks määratud käe maharaiumine. Ta on olnud kaitsja, mõnikord ka tasuta, enam kui 150 kohtuasjas ning päästnud Amina Lawali, Safiya Hussaini, Hafsatu Abubakari ja paljude teiste elu. Naisena ei saanud ta esialgu esineda šariaadikohtus või pöörduda otse kohtuniku poole, vaid pidi andma märkmed oma meeskolleegeidele. Viimasel ajal kutsutakse teda kohtusse vaid seoses juhtumitega, mis on keerulised või nõuavad suuremat asjatundlikkust, sest tema kuulsus on kasvanud ning muutunud on suhtumine šariaadiseaduste varem vaieldamatusse kohaldamisse. Osariikide kubernerid keelduvad sageli kinnitamast nüüdseks ebapopulaarseks muutunud surmanuhtlusi.

Arvestades tema kogemusi, kaasas president Goodluck Jonathan ta 2014. aastal komisjoni, mille ülesanne oli hankida teavet leidmaks 219 Põhja-Nigeerias terrorirühmituse Boko Harami poolt röövitud tüdrukut.

Ibrahim palus tungivalt rahvusvahelist abi, pöördudes ka Euroopa Parlamendi ja USA Kongressi poole, et lahendada röövitud tüdrukute tragöödia. Ühtlasi nõudis ta karmimaid meetmeid, et võidelda naistevastase vägivalla, viletsuse, kõrge tööpuuduse ja võimaluste puudumise vastu, mistõttu usk ja usuäärmuslus on muutumas ohtlikuks oopiumiks lootuse kaotanutele.

Ibrahim on veendunud, et kõigi laste haridus saab alguse kodust, emast, seega on tüdrukute harimisega võimalik parandada ühiskonda tervikuna. Ta paigutas Sahharovi auhinna raha heategevusfondi ning kasutab sellest saadavaid intresse Põhja-Nigeeria vaeste laste koolitamiseks, makstes ise õppemaksud ja ostes vajalikke asju, et lapsed saaksid koolis käia.

Hauwa Ibrahim osales aktiivselt Sahharovi auhinna võrgustiku 2013. aasta konverentsil, diskuteeris laste õiguste teemal aruteludel, mida võrgustik korraldas filmifestivali „One World” raames, ja pidas lirimaal loengu inimõigustest.

PIIRIDETA REPORTERID on Prantsusmaal asutatud rahvusvaheline vabaihendus, mis võitleb ülemaailmselt teabevabaduse eest.

Piirideta Reporterite jaoks on sõna- ja teabevabadus maailmas kõige tähtsam vabadus ja igasuguse demokraatia alus. Organisatsioon väidab, et kui ajakirjanikud ei saaks vabalt kajastada fakte, hukka mõista kuritarvitusi ja hoiatada avalikkust, kuidas me siis astuksime vastu lapssõdurite kasutamisele, kaitseksime naiste õigusi ja hoiaksime keskkonda?

REPORTERS SANS FRONTIERES

POUR LA LIBERTE DE L'INFORMATION

Organisatsioon jälgib pidevalt ja taunib teabevabaduse vastu suunatud rünnakuid kõikjal maailmas, võitleb tsensuuri ja teabevabadust piiravate seaduste vastu, toetab moraalselt ja rahaliselt tagakiusatud ajakirjanikke ja nende perekondi ning pakub praktilist tuge sõjakorrespondentidele, et suurendada nende ohutust. Tsensuurist mööda hiilimiseks avaldab organisatsioon oma veebisaidil aeg-ajalt päritolumaal keelatud artikleid, pakub oma veebiserverit kodumaal suletud ajalehtedele ning toimib foorumina ajakirjanikele, kelle ametivõimud on oma riigis n-ö vaigistanud. Ajakirjanike mõrvarite ja piinajate kohtu ette toomiseks annab organisatsiooni võrgustik alates 2002. aastast ohvritele õigusabi ja esindab neid kohtus.

Igal aastal antakse välja kahte auhinda: Piirideta Reporterite auhinda ja Netizeni auhinda, millega tunnustatakse blogipidajaid, ajakirjanikke ja meediat kogu maailmas.

Piirideta Reporterid avaldab igal aastal maailma pressivabaduse indeksi. 2014. aasta indeks hõlmab 180 riiki ja juhib tähelepanu asjaolule, et konfliktide tõttu

on löögi all teabevabadus ja selle eest võitlejad. Äärmuslikuks näiteks on siin Süüria, mille negatiivset mõju meediavabadusele on tunda ka naaberriikides. Konfliktide tõttu on pressivabadus oluliselt halvenenud ka Malis ja Kesk-Aafrika Vabariigis. Organisatsiooni sõnul ei ole Iraanis siiani täidetud uue presidendi Hassan Rouhani antud lubadusi teabevabaduse parandamiseks.

Sahharovi auhinna laureaadina on Piirideta Reporterid toonud kokku teisi laureaate ja kooskõlastanud tegevusi. Organisatsiooni esindajad osalesid aktiivselt Sahharovi auhinna võrgustiku 2013. aasta konverentsil. Organisatsiooni Piirideta Reporterid ELi esindaja Olivier Basille arutles 2014. aastal Ukraina sündmuste ja pressivabaduse teemal aruteludel, mida Sahharovi auhinna võrgustik korraldas filmifestivali „One World” raames, ning vestles üliõpilastega Euroopa noorteüritusel, soovitudes neil julgust vajavate probleemide käsitlemisel kartmatult loobuda anonüümsusest.

VALGEVENE AJAKIRJANIKE LIIT (BAJ) esindab rohkem kui tuhandet ajakirjanikku, kes kaitsevad äärmiselt rasketes tingimustes ajakirjanike õigusi ning langevad tihti hirmutamise, tagakiusamise, kriminaalsüüdistuste ja pagendamise ohvriks.

Liidu tegevus Valgevenes sõnavabaduse valdkonnas ning sõltumatu ja professionaalse ajakirjanduse edendamisel on olnud silmapaistev. BAJ püüab suurendada kodanike teadlikkust neile põhiseadusega antud õigusest teabevabadusele ja oma õiguste kasutamise võimalustest. Liit kaitseb ajakirjanike õigusi, mis on eriti tähtis kriisiolukorras, näiteks 2010. aasta vaidlustatud presidendivalimistele järgnenud vägivaldsete kokkupõrgete ajal.

BAJ püüab liberaliseerida meediavaldkonna õigusakte ja püüdleb kõrgetasemelise eetilise ajakirjanduse poole. Alates asutamisest on BAJ olnud Valgevene kõige olulisem sõltumatu meedia ühendus, kelle põhieesmärk on anda avalikkusele kõige objektiivsemat, tõesemat, põhjalikumast ja õigeaegsemast teavet.

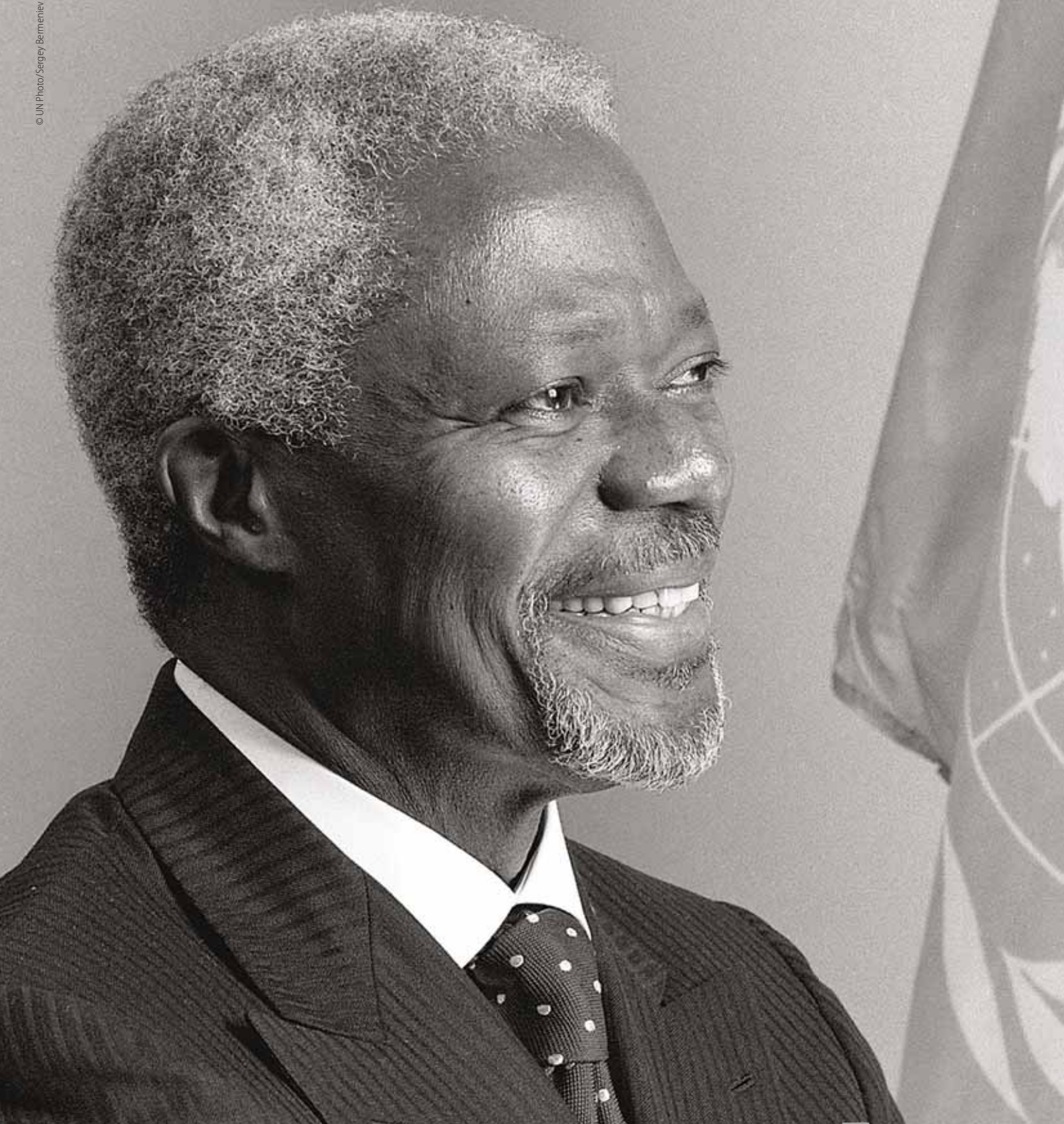
Vaatamata suurtele jõupingutustele parandada ajakirjanduse olukorda Valgevenes on olukord endiselt väga kehv. Valgevene 2009. aasta meediaseadus jätab võimudele võimaluse sulgeda neile liiga kriitiliseks näivad meediakanalid. Välismeedial peab Valgevenes tegutsemiseks olema litsents ning kohalikud ajakirjanikud ei saa ilma akrediteeringuta nende heaks töötada, sest vahelejäämise korral saavad nad KGB-lt ja prokuratuurilt hoiatuse. Karistusseadustik sisaldab endiselt artikleid, mis näevad ette karistuse kõrgete ametiisikute laimamise eest. Sõltumatut meediat diskrimineeritakse majanduslikult, sest suurimad turustus-, posti- ja trükiettevõtted kuuluvad riigile ning võivad keelduda teenuste osutamisest kriitilistele meediaväljaannetele.

BAJ ja selle liikmed ei lase end hirmutada. Liidu esimees Žanna Litvina tänas avalikult Sahharovi auhinna kandidaati Ales Bialatskit, kes on inimõiguste keskuse Viasna asutaja ja Valgevene tuntumaid poliitvange. Ales Bialatski vabastati ennetähtaegselt vanglast 2014. aasta juunis ning tema sõnul tingis selle kodumaine ja rahvusvaheline toetus ning ajakirjanike pidev tähelepanu tema kohtuasjale. Tema sõnul kirjutasid ajakirjanikud mitte niivõrd tema isikust, kuivõrd sellest, mis toimub kogu rahva kodaniku ja poliitiliste õigustega.

Žanna Litvina esindas Valgevene Ajakirjanike Liitu Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil, millega 2013. aastal tähistati auhinna 25. aastapäeva.

Kui 2014. aastal puhkesid rahutused naaberriigis Ukrainas ja üks BAJ-i liikmetest kinni peeti, mõistis BAJ hukka ajakirjanike vastu suunatud vägivalda Krimmis, märkides, et need, kes kasutavad ajakirjanike vastu vägivalda, paljastavad oma tegelikud kavatsused: teatud poliitilistele ringkondadele soovimatu teabe tõkestamine.

2003

ÜRO PEASEKRETÄR
KOFI ANNAN JA KOGU
ÜHINENUD RAHVASTE
ORGANISATSIOONI
PERSONAL

Sahharovi auhinna andmisega ÜHINENUD RAHVASTE ORGANISATSIOONILE tunnustas Euroopa Parlament 2003. aastal ÜRO püüdlusi rahu, inimõiguste ja põhivabaduste edendamisel.

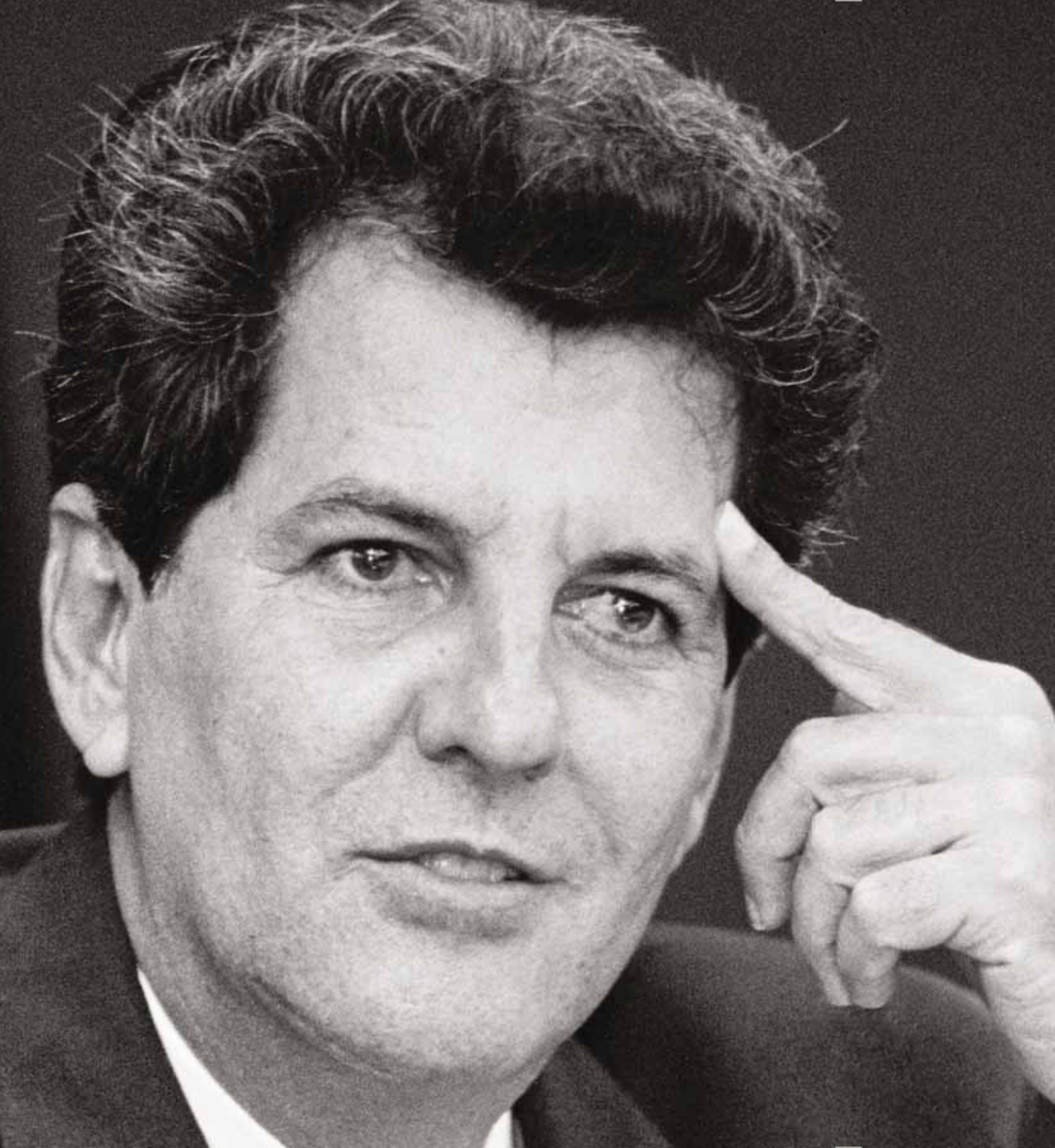
Auhinnaga tunnustati eeskätt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni töötajaid, kes sageli rasketes tingimustes tegutsevad väsimatult rahu tagamiseks maailmas. Auhinna üleandmisel mälestati eraldi Sergio Vieira de Mello, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülemkomissari ja ÜRO väga lugupeetud esindajat, kes tapeti Kofi Annani eriesindajana koos teiste ametnikega 2003. aasta augustis Iraagis Bagdadis rünnakus ÜRO peakorterile.

Kofi Annan oli 1997–2006 ÜRO seitsmes peasekretär ning esimene, kes tõusis sellele kohale ÜRO töötajate ridadest. Ta toetas igati inimõigusi, õigusriiklust, aastatuhande arengueesmärke ja Aafrikat ning püüdis ÜRO-d lähendada üldsusele, luues sidemeid kodanikuühiskonna, erasektori ja teiste partneritega.

2005. aastal esitas Kofi Annan ÜRO Peaassambleele aruande „Suuremas vabaduses“, milles ta esitas oma nägemuse ÜRO terviklikust ja ulatuslikust reformist. Selle tulemusena loodi 2006. aasta märtsis inimõiguste komisjoni asemele inimõiguste nõukogu, mille eesmärk on tugevdada ülemaailmse organisatsiooni struktuuri, et edendada ja kaitsta põhiõigusi ning tegeleda raskete inimõiguserikkumistega.

Pärast 2007. aastat, kui Kofi Annani teine ametiaeg ÜRO peasekretärina lõppes, on ta olnud tegev mitmes organisatsioonis, mis keskenduvad nii ülemaailmsetele kui ka Aafrika küsimustele, kaasa arvatud tema enda asutatud Kofi Annani Sihtasutus. 2013. aastast juhib ta maailma arvamussliidrite rühma The Elders, mille 2007. aastal kutsus kokku Nelson Mandela.

2012. aastal oli ta ÜRO ja Araabia Liiga ühine eriesindaja Süürias eesmärgiga leida konfliktile lahendus, kuid astus tagasi, nimetades seda ülesannet „võimatuks missiooniks“. Ta on pettunud, et rahvusvahelisel kogukonnal puudub tahe kohapeal sekkuda, kuid on kutsunud riikide tuumikrühma üles tegema koostööd, et aidata Iraagil ja Süürial lahendada praegused konfliktid riigis.

2002

OSWALDO JOSÉ
PAYÁ SARDIÑAS

OSWALDO JOSÉ PAYÁ SARDIÑAST (1952–2012) tuntakse eelkõige kui Varela projekti loojat. Selle kampania eesmärk oli toetada referendumit seaduste üle, mis tagavad kodanikuõigused, vabad pluralistlikud valimised, kõikide poliitvangide vabastamise ning majandus- ja sotsiaalreformid Kuubas.

Oswaldo Payá oli noorest peale aktiivne reformaator. Fidel Castro poliitika ja ülekohtu kritiseerimise tõttu kiusati teda taga ja mõisteti süüdi, kuid see ei takistanud teda 1988. aastal rajamast Kristlikku Vabastusliikumist, millest on tänaseks saanud üks suurimaid opositsiooniliikumisi Kuubas. 1990. aastal kutsus Oswaldo Payá üles rahvuslikule dialoogile ning hakkas koguma 10 000 allkirja, et muuta kodanike ettepanek seaduseks.

1997. aastal lõi ta ulatusliku Varela projekti, mida toetasid tuhanded kuubalased, kuid mille nurjas Kuuba ametivõimude vastualgatus, mis põlistas Kuuba riigi sotsialistliku olemuse ja mis võimude väitel oli heakskiidu saanud rahvahääletusel.

Paljud Varela projekti toetajad vangistati 2003. aasta musta kevade ajal, kuid Payá ei andnud alla. 2008. aastal esitas ta rahvusassambleele seaduseelnõu poliitvangide amnestia kohta ning 2010. aastal käivitas kõigi kuubalaste foorumi (Foro Todos Cubanos).

Teda ei pandud kordagi vangi, kuid pereliikmete sõnul sai ta korduvalt tapmisähvardusi. 22. juulil 2012 hukkus ta Kuubas segastel asjaoludel toimunud autoõnnetuses. Euroopa Parlamendi president Martin Schulz väljendas oma järelehüüdes veendumust, et Oswaldo Payá ideed elavad edasi, kuna tema töö ja pühendumus on innustanud tervet põlvkonda Kuuba aktiviste, kes tema eeskuju järgides edendavad poliitilist vabadust ja inimõigusi.

Kristlik Vabastusliikumine nõuab jätkuvalt tema surma asjaolude selgitamist. Payá perekond on autoõnnetuse ametliku versiooni tagasi lükanud. Tema tütar Rosa Maria on ÜRO Inimõiguste Nõukogult ja teistel rahvusvahelistelt organisatsioonidelt palunud oma isa surma erapooletut rahvusvahelist uurimist ning mõistnud hukka tagakiusamise ja ähvardused, millega riikliku julgeoleku agendid on perekonda survestanud. 2013. aasta juunis suundus Payá perekond ajutiselt USA-sse.

Tütar Rosa Maria Payá osales Euroopa Parlamendis toimunud Sahharovi auhinna 25. aastapäeva konverentsil, mille lõppdeklaratsioonis nõuti 2002. aasta Sahharovi auhinna laureaadi Oswaldo Payá surma asjaolude uurimist.

2014. aastal kohtus perekond paavst Franciscusega, kellelt oodatakse, et ta toetaks vabu valimisi käsitlevat rahvahääletust Kuubas.

IZZAT GHAZZAWI (1952–2003) oli Palestiina kirjanik ja õppejõud, kes kirjutas muredest ja kannatustest, mida on põhjustanud Iisraeli okupatsioon Palestiina aladel. Ghazzawi elule vajutas pitseri tema 16-aastase poja Ramy tapmine Iisraeli sõdurite poolt 1993. aastal. Ramy tapeti koolihoovis, kui ta läks appi haavatud sõbrale. Sellele tragöödiale vaatamata püüdis Izzat Ghazzawi alati kultuurilisele ja poliitilisele dialoogile Iisraeli rahvaga.

Izzat Ghazzawi sündis suures pagulasperes, kes oli 1948. aastal Jordani Läänekaldale põgenenud. Ta kirjutas oma esimese näidendi 13-aastaselt. Ta omandas magistrikraadi Briti ja Ameerika kirjanduse alal ja töötas õppejõuna Birzeiti ülikoolis. Ghazzawi oli Palestiina Kirjanike Liidu esimees, kirjutas romaane, novelle ja kirjanduskriitikat, korraldas ja juhatas 1997. aastal esimest rahvusvahelist kirjanike konverentsi Palestiinas.

Ta oli Palestiina Õigluse ja Rahu Nõukogu täitevbüroo liige. Iisraeli ametivõimud vahistasid ja karistasid teda korduvalt poliitilise tegevuse eest. Seejuures oli talle kõige raskem lahusolek perekonnast, eriti oma kuuest lapsest, kellega ta võis vaid lühiajaliselt kohtuda.

1992. aastal Jeruusalemmas toimunud kohtumine Iisraeli kirjanikega, mida ta algul oli peljanud, osutus Ghazzawi jaoks pöördepunktiks. Ta hakkas nägema oma Iisraeli kolleegides partnereid sellise tuleviku rajamisel, kus palestiinlased ja Iisraellased on kõigil elualadel võrdsed.

Ghazzawile 2001. aastal Sahharovi auhinda üle andes avaldas Euroopa Parlamendi president Nicole Fontaine talle austust rahu ning Iisraeli ja Palestiina rahva vahelise dialoogi väsimatu edendamise eest. „Teie ind ei ole kunagi raugenud, hoolimata vangistusest, tsensuurist ja kõige hullemast: teie 16-aastase poja Ramy korvamatust kaotusest,“ ütles Fontaine.

Euroopa Parlamendis kõneldes kutsus Ghazzawi üles tervenemisele, mida suudame saavutada, kui oleme võimelised mõistma üksteise vajadusi.¹

Varsti pärast poja surma avaldas Ghazzawi koos Iisraeli kirjaniku Abraham B. Yehoshua ja fotograaf Oliviero Toscaniga väga menukaks saanud teose „Vaenlased“, milles käsitletakse palestiinlaste ja Iisraellaste suhteid.

Izzat Ghazzawi suri 4. aprillil 2003.

¹ 25 aastat Sahharovi auhinda. Euroopa Parlament mõttevabaduse kaitsjana. Euroopa Parlamendi arhiivi- ja dokumentatsioonikeskus, Cardoc Journals nr 11 – november 2013, lk 112.

1949. aastal sündinud iisraellanna **NURIT PELED-ELHANAN** on ülikooli õppejõud ja kirjanik. Tema 13-aastane tütar Smadar hukkus 1997. aastal Lääne-Jeruusalemmas palestiinlase korraldatud enesetapurünnakus.

„Noor mees, keda meeleheide ja rõhumine üksnes sel põhjusel, et ta oli palestiinlane, oli viinud enesetapu ja mõrvani, tappis mu väikese tütre vaid sellepärast, et ta oli iisraellane. Nad on mõlemad Iisraeli Palestiina-okupatsiooni ohvrid. Nüüd on nende mõlema veri segunenud vere suhtes erapooletutel Jeruusalemma kividel.“ Ta ei lubanud Iisraeli võimuesindajatel, sealhulgas peaministril, oma tütre matustele tulla.

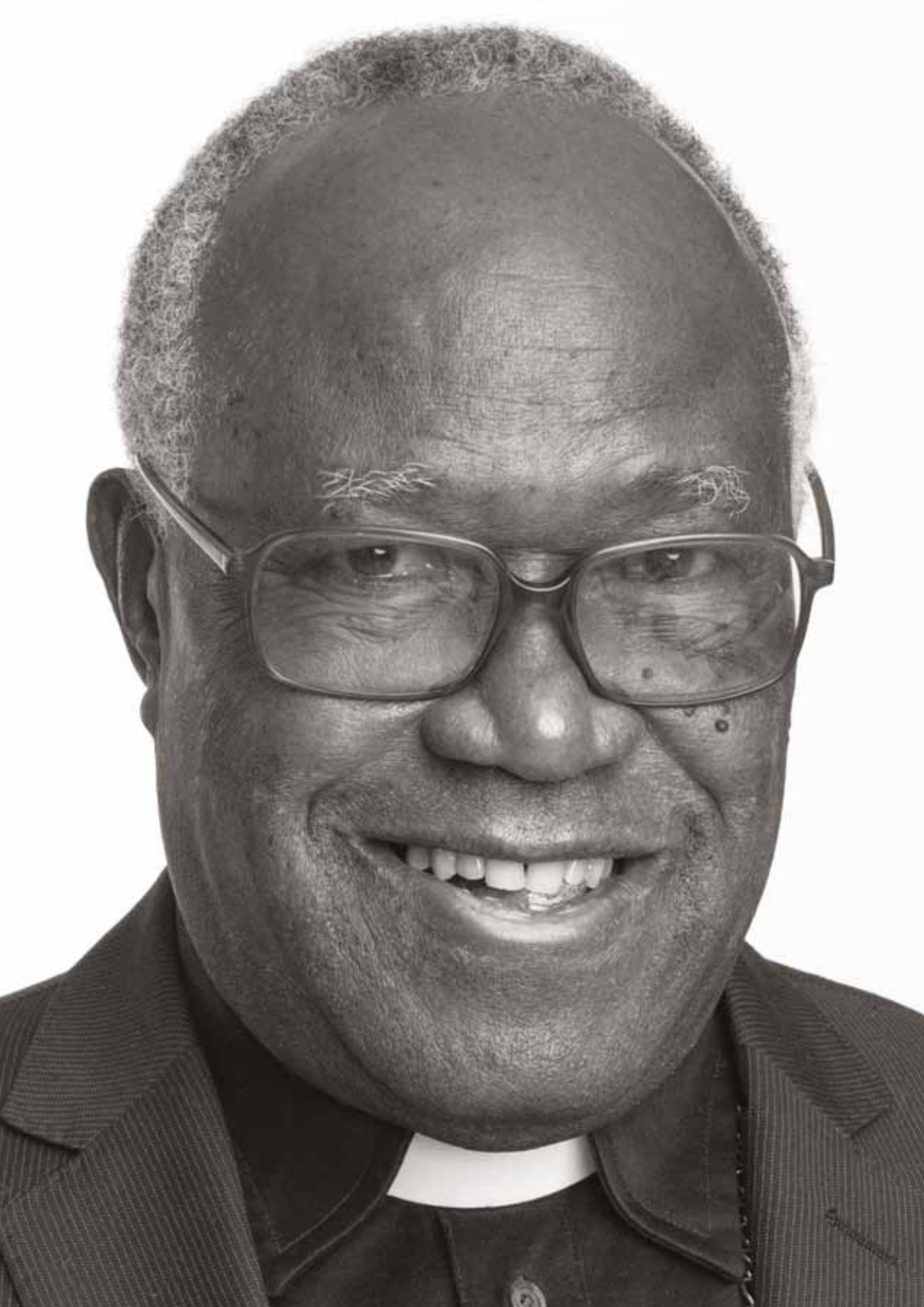
Nurit Peled-Elhananist, kelle kindralist isa Matti Peled oli endale nime teinud võitlusega rahu ja progressi edendamise eest, on kujunenud nende iisraellaste sümbol, kes võitlevad okupatsiooni vastu ja Palestiina vabaduse eest.

Ta on väga pühendunud ka Iisraeli ühiskonna, eriti noorema põlvkonna mõtteviisi muutmisele. Oma viimases trükises „Palestiina Iisraeli kooli-õpikutes. Ideoloogia ja propaganda hariduses“ juhib ta tähelepanu Iisraeli kooliharidusele, mis näib kalduvat pigem rassismi kui sallivuse ja mitmekesisuse poole. Ta on jõuliselt kritiseerinud maailma liidreid, sealhulgas George Bushi, Tony Blairi ja Ariel Sharoni oma riigi kodanikes hirmu külvamise eest moslemite vastu.

Nurit Peled-Elhanan on Russelli tribunali kaasalgataja. See rahvusvaheline rahvatribunal loodi 2009. aastal eesmärgiga uurida kolmandate osapoolte rolli ja kaassüüd rahvusvahelise õiguse rikkumistes, mida Iisrael on palestiinlaste suhtes toime pannud.

Ta osales aktiivselt 2013. aasta Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil, kus juhtis korduvalt tähelepanu okupeeritud ja konfliktipiirkondades elavate laste kannatustele. Kui 2014. aasta juulis Gazas taas sõda puhkes, võttis Nurit Peled-Elhanan sõna nii traditsioonilistes kui ka võrguväljaannetes: „Ma kirjutan teile põrgu väravast. Genotsiid Gazas, pogrommid ja massimõrvad Läänerannikul ning raketipaanika Iisraelis... Ma palun, et EL kasutaks kõiki tema käsutuses olevaid diplomaatilisi ja majandushoobi, et aidata päästa mu maa sellest surma- ja meeleheitelkuristikust, kus elame, ning nii juutide kui ka palestiinlaste elu jälle normaalseks muuta.“

Sahharovi auhinna omistamise ajal juhtis DOM ZACARIAS KAMWENHO oikumeenilist organisatsiooni Kirikutevaheline Komitee Rahu Nimel Angolas (COIEPA), mille alla kuulusid samuti tema juhitud Angola ja São Tomé Katoliku Piiskoppide Konverents, Angola Evangeelne Ühendus ning Angola Kristlike Kirikute Nõukogu. Euroopa Parlament tunnustas tema kindlat, erapooletut ja visa väljaastumist rahu, demokraatia ja inimõiguste kaitseks Angolas, kuna Dom Kamwenho kritiseeris kartmatult mõlemaid vaenupooli, Angola Vabastamise Rahvarinnet (MPLA) ja mässulist UNITA rühmitust, kes 27 aastat sõdisid kodusõjas, mis puhkes 1975. aastal pärast Angola iseseisvumist Portugali võimu alt.

1990. aastate lõpus hakkas Angola elanikkonna seas taas kasvama arusaamine vajadusest võidelda rahu ja inimõiguste eest, seda toetasid kirikujuhtide ja mitme kodanikuühiskonna organisatsiooni püüdlused nn kaasava rahvusliku leppimise saavutamiseks. Üks selle rahuliikumise juhte oli peapiiskop Zacarias Kamwenho.

Ta sündis 1934. aastal Chimbundos, pühitseti 1961. aastal preestriks ja 1995. aastal Lubango peapiiskopiks. Dom Zacarias Kamwenho väljendas oma kindlaid, erapooletuid ja selgeid seisukohti kõigile konfliktide osapooltele, püüdes poliitilise dialoogi teel saavutada püsivat rahu.

UNITA juhi Jonas Savimbi tapmisele 2002. aastal järgnenud relvarahu, rahukõnelusi ja üldiselt demokratiseerimist toetavat meeleolu võib suures osas lugeda Kamwenho ja teiste kodanikuühiskonna ja usujuhtide kampaania teeneks. 2003. aastal lahkus peapiiskop Kamwenho Angola ja São Tomé Katoliku Piiskoppide Konverentsi juhataja kohalt, kuid jätkas oma piiskopkonna ja Angola Oikumeenilise Rahukomitee kaudu tööd demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste järgimise, õigusriikluse kehtestamise ja püsiva rahvusliku leppimise saavutamiseks. 2007. aastal ütles ta: „Eelkõige viimase kahe aastaga on Angola elanike seas kasvanud uus arusaamine vajadusest võidelda rahu ja inimõiguste eest, ning seda toetavad ja esindavad kirikujuhtide ja mitme kodanikuühiskonna organisatsiooni püüdlused jõuda kaasava rahvusliku leppimiseni.”

Zacarias Kamwenho osales 2013. aastal toimunud Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil.

iBASTA YA! liikmed riskisid terrorismi vastu võideldes oma eluga. Nende ainsaks relvaks oli kodanike rahumeelne mobiliseerimine nende põhivabaduste kaitseks. ETA ja temaga seotud grupeeringute terrorismi tõttu olid Baskimaal põhivabadused ja inimõigused palju aastaid ohustatud. Tuhanded inimesed ja nende pereliikmed olid langenud hirmutamise, väljapressimise, šantaaži ja rünnakute ohvriks, samuti rünnati nende vara. Nad ei saanud ilma end suurde ohtu seadmata vabalt oma mõtteid väljendada ega oma õigusi kasutada.

iBasta Ya! loodi seepärast, et Baskimaal olid ETA terrori ja temaga seotud rühmituste tegevuse tõttu eeskätt mittenatsionalistidest kodanike inimõigused ja põhivabadused ohus. iBasta Ya! loomise tingis ka etnilise ja ksenofoobse natsionalismi kasv mõõdukamate rahvuslike parteide seas ning rühmitustes, kes püüdsid ETA-ga kokkuleppele jõuda.

2004. aasta juulis ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogus nõuandva hääleõiguse saanud kodanikualgatus, mille nimi tähendab tõlgituna „Aitab!“ või „Küllalt!“, koosnes inimestest, kes võitlesid põhiliste inimõiguste, demokraatia ja sallivuse eest Baskimaal.

Organisatsioon korraldas mitu üritust, millest silmapaistvamad olid San Sebastianis 2000. aasta veebruaris ja oktoobris toimunud kaks suurt meelevaldust. Nõuti ETA laialisaatmist, toetati terroriohvreid ning kaitsti põhiseadust ja statuuti kui kõigi Baskimaa kodanike väärika kooseksisteerimise alust.

2007. aastal läks iBasta Ya! laiali. Selle juhid Carlos Martinez Gorriarán, Juan Luis Fabo, Rosa Díez ja Fernando Savater asutasid poliitilise partei Unión Progreso y Democracia (UPyD), mis võitleb Hispaania riigi ühtsuse säilimise eest.

Fernando Savater oli liikumise vaimne juht ning esindas organisatsiooni 2000. aastal Euroopa Parlamendis toimunud Sahharovi auhinna tseremoonial. Samuti esindas ta organisatsiooni 2013. aastal toimunud Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil, millega tähistati auhinna 25. aastapäeva.

1999

XANANA

GUSMÃO¹

XANANA GUSMÃO kutsutakse Timori Mandelaks. Ta oli Timori vastupanuliikumise juht ja sümbol, kes püüdis teha lõppu relvavõitlusele, mille eesmärk oli sõltumatus Indoneesiast. Kui Euroopa Parlament Gusmãole 1999. aasta detsembris Sahharovi auhinna andis, oli ta just vabanenud vanglast, kus oli viibinud seitse aastat separatismi eest mõistetud 20-aastasest karistusajast.

Kui portugallased Ida-Timorist lahkusid, hakkas Indoneesia oma naaberriiki destabiliseerima. 7. detsembril 1975 tungisid Indoneesia väed Ida-Timorisse. Xanana Gusmão läks põranda alla ja 1978. aastal sai temast Ida-Timori Iseseisvuse Revolutsioonilise Rinde (FRETILIN) sõjalise haru juht.

Sissetungiga kaasnenud vägivaldas hukkus hinnangute kohaselt 200 000 inimest, kuid see ei murdnud rahva vastupanu. Xanana Gusmão püüdis leida konfliktile rahumeelset lahendust ning esitas Indoneesia valitsusele rahukava ja ettepaneku kõneluste alustamiseks ÜRO järelevalve all. 1986. aastal õnnestus tal liita erinevad poliitilised ja ühiskondlikud rühmitused Timori Vastupanu Rahvusnõukoguks.

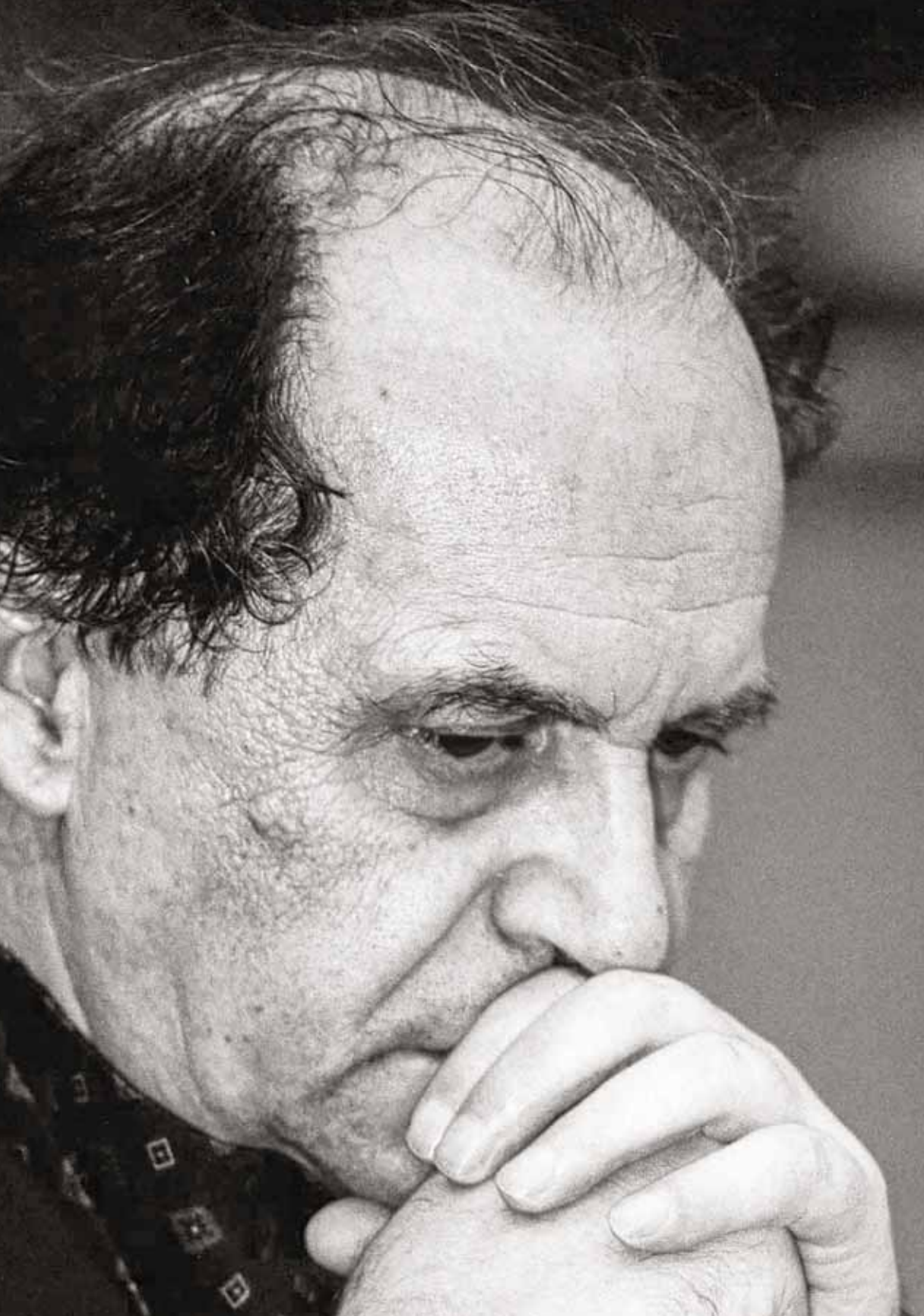
20. novembril 1992 Xanana Gusmão vahistati ja talle mõisteti eluaegne vangistus, mida hiljem vähendati 20 aastale. Timori rahva vastupanu aga jätkus ning Indoneesiale avaldati Gusmão vabastamiseks tugevat rahvusvahelist survet. Kui Gusmão 1999. aasta septembris – peatselt pärast 30. augusti rahvahääletust, kus 80% Ida-Timori elanikkonnast toetas iseseisvust – vabastati, lubas ta teha kõik, mis tema võimuses, et tuua Ida-Timorile ja oma rahvale rahu.

Ida-Timori esimestel vabadel presidendivalimistel 2002. aasta aprillis valiti Gusmão ligi 83% häältega presidendiks. 20. mail 2002 kuulutas ÜRO peasekretär Kofi Annan ametlikult välja iseseisva Timor-Leste Demokraatliku Vabariigi ning Gusmão oli kuni 2007. aasta maini riigi president. 2008. aastal pääses ta eluga atentaadikatses. Praegu on ta Ida-Timori peaminister, teatades 2014. aasta augustis, et kavatseb selles ametis jätkata.

Xanana Gusmão osales 2013. aastal Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil.

Seoses 2014. aastal vallandunud Ebola viiruse puhanguga, mille tõrjumisele on Ida-Timor panustanud miljon dollarit, hoiatas Gusmão ÜRO-s, et selline hädaolukord tuletab meile valusalt meelde, et kõiki arengumaailma vapustusi võimendavad elanikkonna haavatavus ja nõrgad institutsioonid.

¹ Xanana Gusmão (varem Jose Alexandre Gusmão) muutis oma nime Kay Rala Xanana Gusmãoks. Kay Rala oli tema hüüdnimi Ida-Timori vabaduse ja enesemääramise eest peetud relvavõitluse ajal ning Xananaks hüüti teda noorukina.

1998. aastal, kui Serbia üksuste ja Kosovo Vabastusarmee vaheline relva-võitlus ägenes, avaldas Euroopa Parlament austust IBRAHIM RUGOVALE (1944–2006), kes rõhutas järjekindlalt põhimõtet seista vägivallale vastu rahumeelselt.

Auhinda vastu võttes ütles Rugova: „See auhind tähendab minu ja kõigi Kosovo inimeste jaoks meie rahumeelse võitluse ja ohvrite tunnustamist.”

2. detsembril 1944 Kosovos Cerrcas (Istog) sündinud Ibrahim Rugova õpetas Priština ülikoolis kirjandust, enne kui ta 1989. aastal Kosovo Demokraatliku Liiga juhiks valiti. Samal aastal tühistas Belgradi valitsus Kosovo provintsi autonoomia, albaanlasi hakati rõhuma ja opositsiooniliidrid vahistati. 1990. aastal võtsid kaks miljonit Kosovo albaanlast vastu oma põhiseaduse. 1991. aasta referendumil hääletas 97% neist Kosovo iseseisvuse poolt ning 1998. aastal valisid nad Rugova nende endi poolt välja kuulutatud Kosovo Vabariigi presidendiks.

Rugova jäi kindlaks oma põhimõttele osutada Serbia režiimile vägivallatut vastupanu, olles samas alati valmis Belgradiga kõnelusi alustama. Tema seisukohta läbirääkimistel kritiseeris Adem Demaçi, kes pooldas rahvuslikumat joont. Samal ajal püüdis Rugova võita maailma üldsuse toetust oma rahva eesmärkidele. Ta nõudis järjekindlalt, et rahvusvaheline üldsus suurendaks survet ja kaitseks Kosovot. Olles veendunud, et tema rahva enesemääramine on võimalik ainult rahu tingimustes, kirjutas Rugova Kosovo albaanlaste läbirääkimisdelegatsiooni juhina 18. märtsil 1999 alla Rambouillet' rahu-lepingule. Belgradi keeldumine lepingut allkirjastada tõi endaga kaasa 24. märtsil alanud NATO õhurünnakud Jugoslaaviale ja Jugoslaavia vägede Kosovost väljaviimise. Rugova oli sunnitud pöranda alla minema. 2002. aasta märtsis valiti Ibrahim Rugova Kosovo esimeseks presidendiks. Ta suri 21. jaanuaril 2006 vähki.

1997

SALIMA
GHEZALI

SALIMA GHEZALI on Alžeeria ajakirjanik, kirjanik ja naisõiguslane. Ta alustas 1980. aastatel tegevust Alžeeria naisliikumises ning oli muu hulgas liikumise Euroopa ja Magribi Naised asutajaliige ning enda asutatud naisteajakirja NYSSA peatoimetaja.

Endisest õpetajast sai ajakirjanik, kes 1994. aastast toimetas prantsuskeelset, Alžeerias enim loetud nädalalehte La Nation. 1991. aastal alanud ja 11 aastat kestnud valitsuse ja islamimässuliste vahelise kodusõja ajal propageeris La Nation kõigi sõdivate poolte vahelist poliitilist dialoogi, inimõigusi ja üldist sõnavabadust ning ainsa väljaandena kritiseeris nii valitsust kui ka islamistide rühmitusi. Seetõttu peatati mitmel korral lehe ilmumine ja 1996. aastal keelustati see lõplikult pärast seda, kui kuukirjas Le Monde Diplomatique oli ilmunud Ghezali artikkel inimõiguste olukorrast Alžeerias.

La Nation jätkas 2011. aastal ilmumist internetis. Toimetaja rubriigis selgitas Ghezali oma motiive: „Me ei saa jääda ükskõikseks oma vabaduse ja väärkuse eest võitlevate araabia noorte liikumise suhtes. Me ei saa jääda ükskõikseks oma riigis toimuva suhtes. Tahame, et Alžeeria inimesed oleksid õnnelikud, sest nad väärivad seda. Vajame tugevaid institutsioone, paremaid inimressursse tõelises demokraatias ja õigusriiki.“ Lõpetuseks soovis ta paremat Alžeeriat, kus on normiks hea valitsemistava.

Salima Ghezali on saanud mitu inimõigusauhinda ning tegutseb jätkuvalt aktiivselt naiste õiguste, inimõiguste ja demokraatia nimel Alžeerias.

Ta võttis 2013. aastal aktiivselt osa Sahharovi auhinna võrgustiku üritustest, sealhulgas Marseille's toimunud Sahharovi loengust ja auhinna 25. aastapäeva konverentsist.

Hiina demokraatliku liikumise isa WEI JINGSHENG elab paguluses, kuid juhib jätkuvalt aktiivselt Hiina kommunistliku diktatuuri vastast opositsiooni.

Ta on kirjutanud raamatu „Julgus olla sõltumatu. Kirjad vanglast ja muud kirjutised“. Raamat koosneb algselt vanglas tualettpaberile kirjutatud artiklitest ja on nüüd avaldatud enam kui kümnes keeles.

Wei Jingsheng mõisteti kahel korral kokku 29 aastaks vangi ning ta kandis enam kui 18 aastat karistust demokraatiat toetava tegevuse ja kirjutiste eest, mille hulgas oli ka 1978. aasta murranguline essee „Viies moderniseerimine: demokraatia“. Kõigepealt avaldati see allkirjastatud müürilehena Pekingi Demokraatia müüri, millel töölised, kunstnikud ja intellektuaalid oma sõnavabadust väljendasid. Kirjutis tekitas sensatsiooni, sest selles rünnati avalikult kommunistide nn rahvademokraatlikku diktatuuri ja Wei Jingsheng julgus avaldada oma nime ja kontaktandmed.

Enda asutatud ja toimetatud põrandaaluses ajakirjas Uurimused avaldas ta artikli „Demokraatia või uus diktatuur?“, milles nimetas tollast kommunistliku partei juhti Deng Xiaopingi uueks diktaatoriks. Kolm päeva hiljem Wei Jingsheng vahistati ja 1979. aastal mõisteti ta kontrrevolutsioonilise tegevuse eest 15 aastaks vangi. Ta istus surmamõistetute kongis, seejärel üksikongis ning oli hiljem range režiimiga töölaagris. Ta vabastati 1993. aastal seetõttu, et Hiina taotles 2000. aasta olümpiamängude korraldamise õigust. Kuus kuud hiljem vahistati ta teistkordselt, mõisteti süüdi kontrrevolutsioonilises tegevuses ja karistati veel 14-aastase vangistusega.

Sahharovi auhinna saamise ajal 1996. aastal oli ta endiselt vangis. 1997. aastal vabastati Wei Jingsheng tugeva rahvusvahelise surve tulemusena ja pandi USA-sse suunduvale lennukile. Wei Jingshengi sõnul teda ei vabastatud: karistuseks mõisteti pagendus.

Praegu juhib ta Washingtonist Wei Jingshengi Fondi, Välis-Hiina Demokraatlikku Koalitsiooni ja Aasia Demokraatia Allianssi.

Ta osales 2013. aasta Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil, kus esitas Hiina ametivõimudele üleskutse vabastada kõik vangistatud inimõiguste kaitsjad.

2014. aastal Tiananmeni väljaku sündmuste 25. aastapäevaks kirjutatud artiklis kinnitas Wei Jingsheng oma usku demokraatia lõplikku võitu Hiinas sõnadega: „Pole kahtlust selles, et 1989. aasta kangelaste õlgadele toetudes leiab Hiina rahvas tee demokraatia juurde.“

LEYLA ZANA sai 1991. aastal esimese kurdi naisena Türgi parlamenti liikmeks. Oma poliitilise tegevuse tõttu, mida Türgi kohtud pidasid ohuks riigi ühtsusele, veetis ta ka 10 aastat vanglas.

15-aastaselt abiellus ta Diyarbakiri endise linnapea Mehdi Zanaga, kes vangistati 1980. aastate sõjaväevalitsuse ajal „separatismi“ eest. Ta läks kooli 23-aastaselt, lõpetas kolme aastaga alg- ja keskkooli ning sai endale liidri rolli, kuna tema isiklikku arengut samastati põhimõtteliselt kurdi elanikkonna põhiõiguste teostamisega. Olles ülekaalukalt parlamendiliikmeks valitud, põhjustas ta oma ametivande tseremoonial skandaali, öeldes kurdi keeles: „Annan selle vande türgi ja kurdi rahva vendluse nimel.“ Kurdi keelne avalik esinemine oli tollal kuritegu.

Aastal 1994 võeti Leyla Zanalt parlamendiliikme puutumatus ning ta mõisteti 15 aastaks vangi riigireetmise ja relvavõitlust pidavasse Kurdistanis Töölispartei (PKK) kuulumise eest, mida ta ise eitas.

Euroopa Parlament andis talle 1995. aastal Sahharovi auhinna inimõiguste vapra kaitsmise eest ning püüdluste eest saavutada Türgi valitsuse ja kurdide vahelise konflikti rahumeelne demokraatlik lahendus.

2004. aastal, pärast seda, kui Euroopa Inimõiguste Kohus oli otsustanud, et Leyla Zana kohtuprotsess ei olnud õiglane ega sõltumatu, oli tal lõpuks võimalus isiklikult oma auhinnatseremoonial Euroopa Parlamendi poole pöörduda.

2012. aastal mõisteti ta „terroristliku propaganda levitamise“ eest veel kord 10 aastaks vangi. Kuna Zana valiti 2011. aastal tagasi parlamenti, kehtib 2015. aastani tema suhtes parlamentaarne puutumatus.

2012. aastal kohtus Zana Türgi peaministri Recep Tayyip Erdoğaniga pärast seda, kui oli väljendanud avalikult lootust, et peaminister lahendab kurdide küsimuse. Tema algatus pani aluse PKK ja Türgi valitsuse vahelistele läbirääkimistele, mille tulemusena PKK juht Abdullah Öcalan esitas 2013. aasta märtsis oma parteile ajaloolise üleskutse minna relvastatud vastupanult üle demokraatlikule poliitilisele võitlusele. Zana osaleb aktiivselt käimasolevas rahuprotsessis.

2013. aastal osales Leyla Zana Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil, kus tegi ettepaneku, et konverentsi lõppdeklaratsioonis tervitatakse „Türgi valitsuse ja kurdide vangistatud liidri Abdullah Öcalani vahel toimuvaid läbirääkimisi aastakümneid kestnud kurdi konfliktile püsiva lahenduse leidmiseks“.

1962. aastal Bangladeshis sündinud **TASLIMA NASREEN** alustas kirjutamist 13-aastaselt ning teda tuntakse naiste rõhumist käsitlevate teravate kirjutiste autori ja religiooni kohkumatu kritiseerijana, hoolimata sundpagulusest ja mitmest *fatwā*st, millega nõutakse tema surma. Ta on auhinnatud kirjanik, kelle teoseid on tõlgitud 30 keelde.

Nasreen on ka arst, humanist ja inimõiguste kaitsja, kes tunnetab tugevalt oma bengali identiteeti. Mõni Taslima Nasreeni raamat on tema mõtete ja ideede pärast Bangladeshis keelatud ning ei Bangladesh ega India luba teda nende kahe riigi vahel jagatud Bengalisse.

Kui Nasreen 1994. aastal Sahharovi auhinna sai, oli ta Prantsusmaal ja Rootsis paguluses elades juba Euroopas varjupaika taotlenud. Oma tänukõnes auhinna vastuvõtmisel ütles ta, et tuleb maailmast, kus sotsiaalsed pinged ja inimeste raskused on talumatud, ning et kirjanikuna ei saa ta sulgeda silmi igapäevaste kannatuste ja nälja ees.

Mõni aasta hiljem, 1998. aasta septembris pöördus Taslima Nasreen tagasi Bangladeshis oma sureva ema juurde. Niipea kui uudis sellest levis, nõudsid islamifundamentalistid taas kirjaniku surma. Kohus andis välja tema vahistamiskäsu ja ähvardas teda vara arestimisega. Euroopa Parlament tuli Taslima Nasreeni abipalvele vastu ja palus, et Bangladeshis valitsus tagaks Taslima Nasreeni julgeoleku. Jätkuvate ähvarduste tõttu pidi Taslima Nasreen 1999. aasta jaanuaris taas kodumaalt lahkuma. Praegu elab ta New Dehlis, kuna 2011. aastal Kolkata usutegelaste väljaantud *fatwā* tõttu ei saanud ta jääda Bengalisse, mida peab oma teiseks koduks. Bangladeshis riiklik inimõiguste komisjon toetas 2014. aastal tema õigust koju tagasi pöörduda. Kui Nasreen 2013. aastal Euroopa Parlamenti külastas, taotles ta igasuguse usuäärmusluse vastasena tungivald Bangladeshis ilmalike liikumiste toetamist, et astuda vastu islamifundamentalismi tõusule.

Taslina Nasreen osales 2013. aasta novembris Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil.

DOGOVOR STRANAČKIH ČELNIKA BiH I PREDSTAVNIKA JNA

Nalog za prekid vatre

Na zahtjev Televizije Sarajevo da vode nacionalnih stranaka dođu u studiu i obrate se javnosti u zgradi TVSA danas kasno poslije podne sastali su se predsjednik Predsjedništva BiH i lider SDA Alija Izetbegović, predsjednik SDS Radovan Karadžić, predsjednik HDZ BiH Miroslav...

Nenad Pejić, uz saglasnost prisutnih, pročitao je zajedničko saopštenje koje glasi: »Dogovoreno je: 1. Da odmah prestane svako pucaње u Republici. D... obavi potpuna ob... svugde...

lo stanje u Bosni i Hercegovini i budućnost Bosne i Hercegovine. Dogovori će... dok se ne...

Direktor SALKO HASANEFENDIĆ
Glavni i odg. KEMAL KUFIĆ
UREDJE REDAKCIJSKI KOLO
Ponedjeljak 6. april 1993.
Sarajevo Godina XLIX
Cijena 80 dinara

OSLOBODENJE

tro
retika

OTINE MRTVIH I RANJENIH NA KUPRI PUCNJI NA MIROVNU POVORKU U SARAJEVU

vevo na nogama • Napad terorista na školu MUP-a na Vracama • Pucano na demonstrante u gradu • U Mostaru ispod ruševina kasarni eksplozije • Talasi izbjeglica po cijeloj Republici

OSLOBODENJE on Bosnia pävaleht, tõlkes „Vabastamine“. Jugoslaavia sõja ajal aastatel 1992–1996 oli see leht piiramisrõngas Sarajevosse jäänud elanike jaoks elutähtis väljaanne, mis jäi kogu piiramise kestel vaid ühel päeval ilmumata.

Lehe toimetuses töötas bosniakke, Bosnia serblasi ja Bosnia horvaate. Kui algas sõda, ei lahkunud ükski töötaja, kuigi neile anti selleks võimalus. Nad jäid kohale ning töötasid oma linna ja riigi ühtsuse ja paljurahvuselisuse säilitamise nimel, kummutades Suur-Serbia propaganda, mis väitis, et serblased, horvaadid ja moslemid ei saa rahulikult koos elada.

Sõja lõpuks oli päevast päeva oma eluga riskinud 75 vaprast ajakirjanikust viis saanud surma ja 25 haavata. Kõik elasid läbi isiklikke tragöödiad, kaotasid oma lähedasi ja olid päevast päeva nähtud tapatööst traumeeritud.

Oslobodenje toimetuse ruumid, mis asusid Sarajevo ühes ohtlikumas lahingupiirkonnas, purustati täielikult. Toimetuse töötajad kolisid pommi-varjendisse, tegid vanadest Lada mootoritest elektrigeneraatorid ja tulid päevast päeva üle nn snaiprite puiestee tööle, kusjuures püssimehed olid nii lähedal, et võis kuulda neid rääkimas ja laulmas.

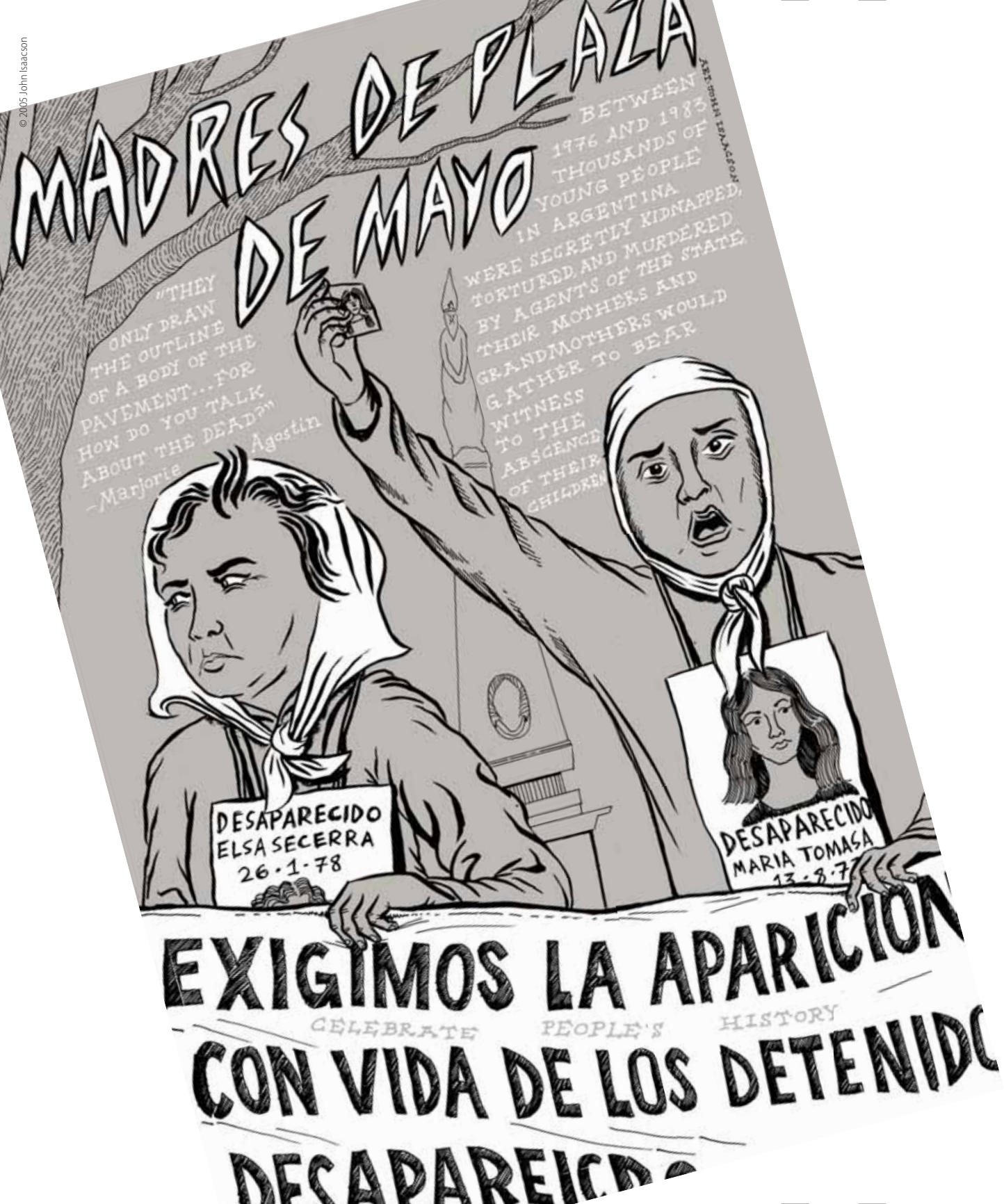
„Meie pingutused olid suunatud surma vastu ning Bosnia ja Hertsegoviina jagamise või isegi kaardilt minema pühkimise vastu,“ ütles üks lehe tolleaegseid toimetajaid Zlatko Dizdarević.

Oslobodenje muutus vastupanu sümboliks. Kui autojuhid pidasid lehe levitamist liiga ohtlikuks, tegid ajakirjanikud seda ise, ja kui nende kõikjal Bosnias asuvad 700 lehekioskit maha põletati, löigati uudisteveerud tükkideks, faksiti ja kleebiti kokku, et teiste purustatud linnade, näiteks Mostari elanikud saaksid neid lugeda.

Ajakiri World Press Review nimetas 1993. aastal Oslobodenje toimetajad aasta rahvusvahelisteks toimetajateks vapruste, visaduse ja ajakirjanduse põhimõtetele pühendumise eest. Lisaks võitsid nad veel mitu ajakirjandus-auhinda.

2006. aastal ostsid linna kaks suurimat ettevõtet ajalehe. Lehe praegusel veebisaidil öeldakse, et kuigi toimetuse on põhjalikult muutunud, seistakse endiselt kindlalt õigluse ja vabaduse eest.

Sahharovi auhinna võrgustiku konverentsil 2013. aastal esindas Oslobodenjet toimetaja Vildana Selimbegović. Ta on üks sõjaaegsetest toimetuse töötajatest, kes, olguigi et see aeg talle oma jälje jättis, teeb tööd endise pühendumusega.

Liikumine LAS MADRES DE PLAZA DE MAYO (Mai väljaku emad) püsis palju aastaid ühtsena võitluses ja leinas oma jäädavalt kaotatud laste pärast. Liikumine kasvas välja Argentina nn röpase sõja ajal (1976–1983) kadunuks jäänud laste tagaotsimisest, aitas kukutada riigi sõjaväelise režiimi ning saavutas mõne inimsusvastaseid kuritegusid sooritanud isiku kohtu alla andmise ja vangistamise.

Liikumises osalemine tähendas trotsida hirmu ja pidevaid ähvardusi, vägivalda ja meelevaldseid vahistamisi riigis, kus eeldati, et naised kannatavad ebaõiglust vaikes. Emad muutsid oma kehad „kõndivateks kuulutustulpadeks“, kandes kadunud laste pilte, nimesid ja palveid, et lapsed neile tagasi antaks. Ajal, mil oli keelatud isegi rühmiti koos seista, korraldasid nad esimese meeleavalduse sellega, et kõndisid Mai väljakul (Plaza de Mayo) aeglaselt ringis vastupäeva. Esimesel meeleavaldusel osales 14 naist, kuid hiljem ühinesid nendega sajad teised ning see passiivne vastupanu jätkus ka pärast seda, kui mõni neist „kadunuks jäi“.

2014. aastal tähistas liikumine 30. aastapäeva. Alates 30. aprillist 1977 on toimunud 1900 protestimarssi, igal neljapäeval toimuv meeleavaldusel mõistavad emad avalikult hukka oma laste kadumise. 1986. aastal lõhenes liikumine kaheks – Madres de Plaza de Mayo asutajaliikmed ja Madres de Plaza de Mayo ühing –, kuigi mõlemas tiivas on liikumise asutajaid.

2014. aasta juulis avaldasid asutajaliikmed meelt president Kirchneri partei parlamendisaadikute seaduseelnõu vastu, mille kohaselt liikumise sümbol, valge pearätt, kuulutataks samasuguseks Argentina riiklikuks sümboliks nagu lipp ja riigihümn. Nad teatasid, et tegemist on tegutseva vastupanuliikumisega ja pearätt sümboliseerib nende armastust oma laste vastu. Madres de Plaza de Mayo ühing, mida juhib Hebe Bonafini, kiitis kava heaks.

Madres de Plaza de Mayo ühing teeb tööd selle nimel, et nende asutatud rahvaulikoolist saaks riikliku ülikooli Madres de Plaza de Mayo inimõiguste instituut. Opositsiooni vastuseisust hoolimata on selle kava juba heaks kiitnud Senat ja Esindajatekoja kaks komisjoni. Ühing kavandab ka linnaprojekte.

Kui 2014. aastal puhkes Gaza konflikt, väljendas liikumine Hebe Bonafini eestvõttel solidaarsust Palestiina rahva ja eelkõige Palestiina emadega, kes oma lapsi kaitsta püüdes kõige enam kannatavad.

1936. aastal Kosovos Prištinas sündinud kirjanik ADEM DEMAÇI on suurema osa oma elust veetnud vanglas (1958–1990). Ta on võidelnud Kosovo albaanlaste põhiõiguste eest ja rääkinud kibedat tõe kahe miljoni Kosovo albaanlase rõhumise kohta serblaste poolt.

„Sõnavabadus on esimene hädavajalik samm demokraatia suunas. Ilma sõnavabaduseta ei ole dialoogi, ilma dialoogita ei ole võimalik leida tõe ja ilma tõeta on progress võimatu.”

Pärast vabastamist asus Demaçi juhtima inimõiguste ja vabaduste kaitse nõukogu. 1996. aastal alustas ta poliitilist karjääri: astus Kosovo Parlamentaarsesse Parteisse ja sai selle esimeheks. Ta kutsus üles avalikult protestima Serbia režiimi vastu, öeldes, et vägivalda puudumine ei pea tähendama passiivsust, ning alustas nähtavat, kuid siiski vägivaldatut protestikampaaniat Serbia ülemvõimu vastu. Selle raames kutsus ta kosovlasi üles lülitama tuled viieks minutiks välja ning täpselt samal ajal tänaval minutiks seisatama.

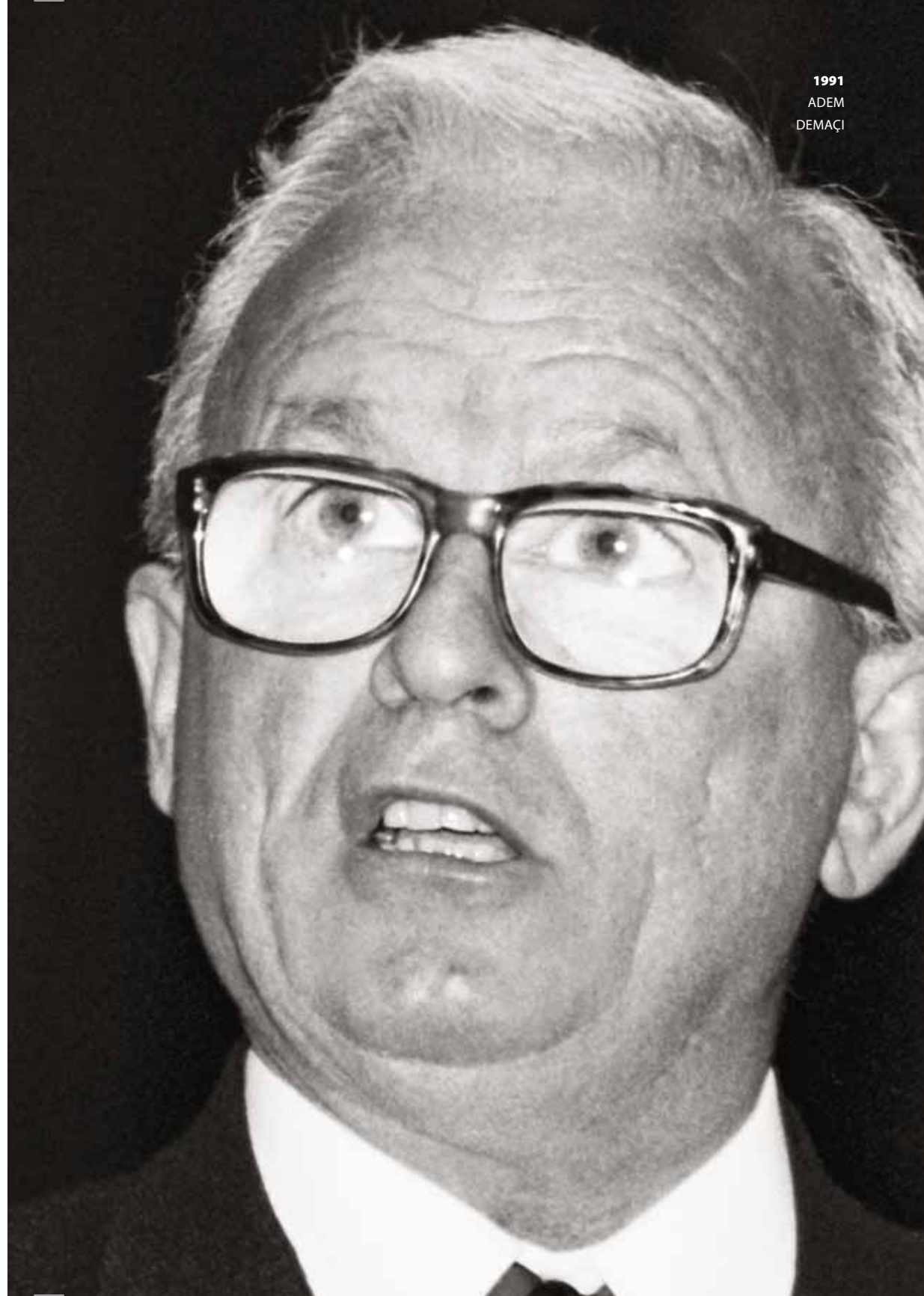
Kosovo sõja ajal 1998–1999 oli ta Kosovo Vabastusarmee poliitiline esindaja, kes jäi Kosovosse, sellal kui teised juhid riigist lahkusid.

Pärast sõda pühendus Demaçi peamiselt rahvuste lepitamisele ja põgenike tagasipöördumise korraldamisele. Ta asus juhtima vastastikuse mõistmise, sallivuse ja kooseksisteerimise komiteed, kuhu kuuluvad kõigi Kosovo rahvusrühmade esindajad, „sest Kosovo kuulub kõigile” ja „soovime vaba, demokraatlikku ja paljurahvuselist ühiskonda”.

Ta on Kosovos endiselt üks peamisi poliitilisi autoriteete. 2014. aasta juunis tervitas ta Kosovo ja Albaania valitsuste esimest ametlikku kohtumist kui kaht riiki ja kõiki albaanlasi tugevdavat ettevõtmist.

„Kosovo ja Albaania oleksid pidanud seda juba ammu tegema, aga parem hilja kui mitte kunagi,” ütles ta Kosovo päevalehele, kiites heaks Serbiasse elama jäänud albaanlaste toetusfondi moodustamise.

Adem Demaçi ei saanud oma vanuse ja tervise tõttu osaleda 2013. aastal toimunud võrgustiku konverentsil, millega tähistati Sahharovi auhinna 25. aastapäeva.

AUNG SAN SUU KYI juhtrolli võitluses demokraatia eest Myanmaris/ Birmas tunnustati Sahharovi auhinnaga 1990. aastal. 23 aastat hiljem, 22. oktoobril 2013 sai Aung San Suu Kyi viimaks Sahharovi mõttevabaduse auhinna isiklikult vastu võtta.

Euroopa Parlamendis toimunud pidulikl tseremoonial 28 liikmesriigi valitud esindajatele peetud kõnes kaitses Aung San Suu Kyi kirglikult demokraatlikke väärtusi ja rõhutas, et Myanmar/Birma üleminek demokraatiale ei ole veel kaugelki lõpule viidud. Tema sõnul seab kehtiv põhiseadus sõjaväelased privilegeeritud seisundisse ning seda tuleb muuta, et tagada Myanmar/Birma kodanikele õigus elada kooskõlas oma südametunnistusega ja kujundada ise oma saatust.

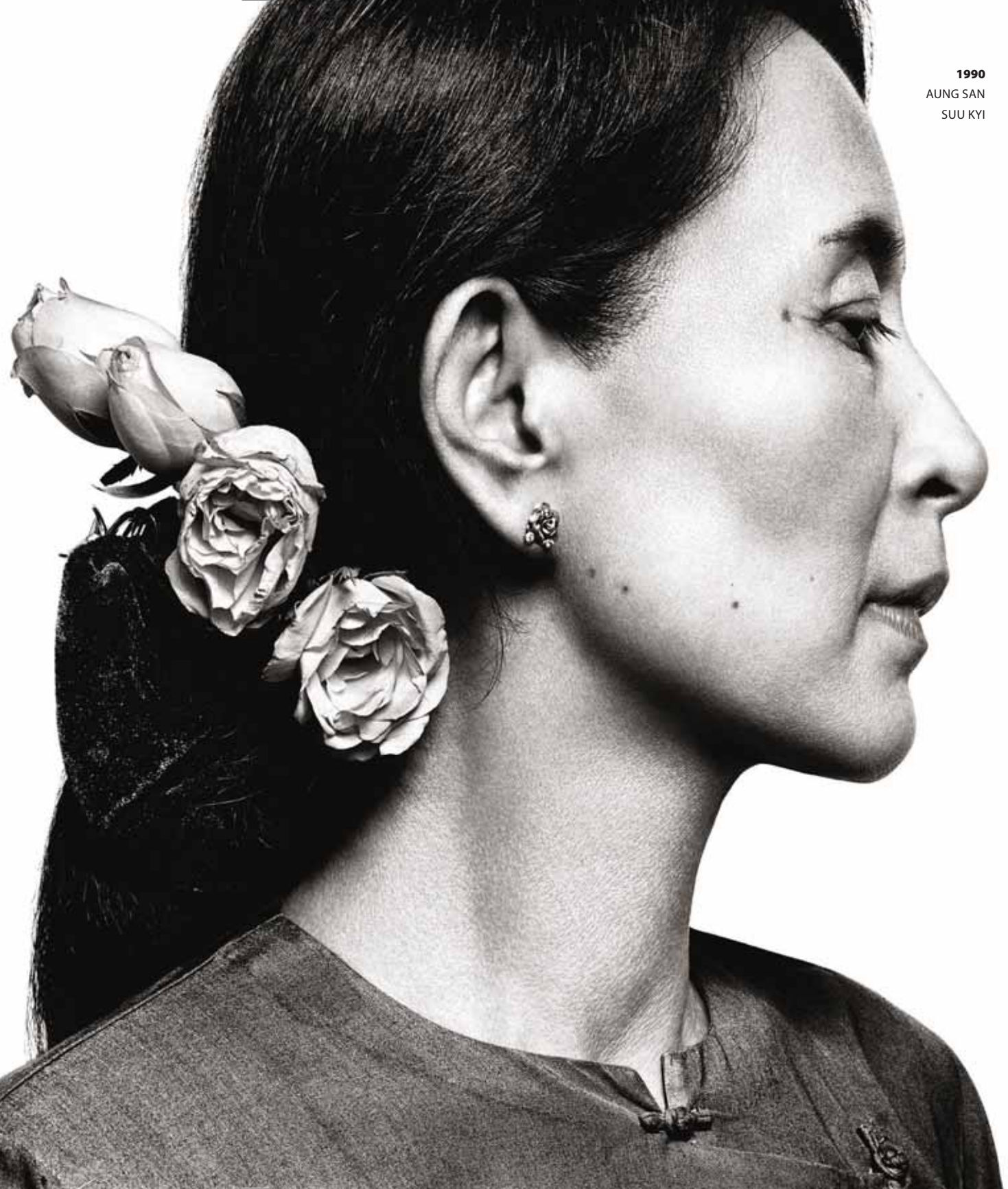
Ta nõudis, et rahvusvaheline kogukond toetaks jätkuvalt demokraatia ja inimõiguste arengut Myanmaris/Birmas, ning tänas Euroopa Parlamenti oma võitluse pikaajalise toetamise eest.

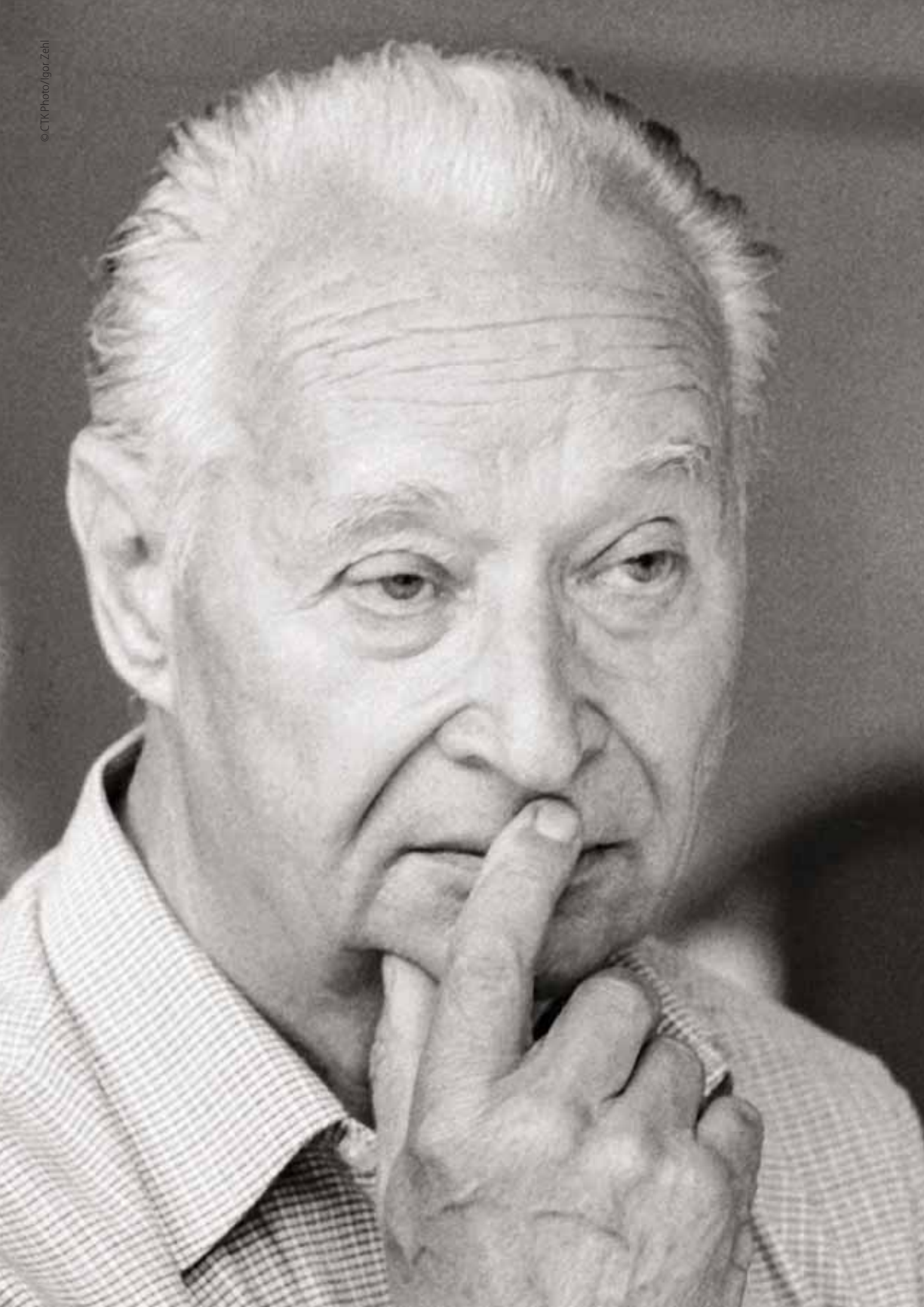
Aung San Suu Kyi on iseseisva Myanmar/Birma rahvuskangelase Aung Sani ja silmapaistva diplomaadi Khin Kyi tütar. Tema isa mõrvati, kui ta oli kaheaastane. Kui ta 1988. aastal välismaalt Myanmar/Birmasse tagasi pöördus oma sureva ema eest hoolitsema, oli ta tunnistajaks U Ne Wini sõjaväevalitsuse vastaste meeleavalduste jöhkrale mahasurumisele. Massimõrvade tõttu alustas ta vägivaldset võitlust demokraatia ja inimõiguste eest.

1990. aastal võitis tema Rahvuslik Demokraatialiiga ülekaalukalt üleriigilised valimised, kuid sõjaväehunta keeldus võimu üle andmast ning alustas liiga toetajate vahistamist ja veriseid repressioone. Pärast 1990. aastat veetis Suu Kyi peaaegu kaks aastakümnet vanglas või koduarestis. Samal ajal kui Aung San Suu Kyi koduarestis viibis, keeldusid võimud tema vähidiagnoosiga abikaasale viisat andmast, et viimane saaks oma naist Myanmaris/Birmas külastada, ning soovitasid naisel tungivald riigist lahkuda. Kahtlustades, et tal ei lubataks tagasi pöörduda, keeldus Aung San Suu Kyi nende soovitusi järgimast ega näinud oma abikaasat enam kunagi (ta suri 1999. aastal).

Kui 2010. aastal toimusid Myanmaris/Birmas esimesed valimised 20 aasta järel, oli Aung San Suu Kyi endiselt koduarestis, kuid vabastati kuus päeva hiljem. Peale seda kui riigis algasid demokraatlikud reformid, kandideeris ta 2012. aasta aprillis toimunud parlamendi vahevalimistel, kus tema erakond võitis 45 kohast 43, mille järel sai temast opositsiooni juht.

Praegu võitleb Aung San Suu Kyi põhiseaduse reformi eest, mis võimaldaks tal kandideerida riigi presidendiks.

ALEXANDER DUBČEK (1921–1992) oli Praha kevadena tuntud Tšehhoslovakkia 1968. aasta reformiliikumise juhtfiguur.

Ta kasvas perekonnas, kus aidati pühendunult Nõukogude Liidu sotsialismi ehitada. 1939. aastal astus ta salaja kommunistliku partei liikmeks ja osales saksameelse Slovaki riigi vastases pörandaaluses vastupanuliikumises.

1968. aastal, mil pühendunud kommunistid Dubčekist sai Tšehhoslovakkia kommunistliku partei esimene sekretär, püüdis ta kommunistlikku režiimi liberaliseerida.

Ta algatas mitu liberaalset reformi, suurendades ajakirjandusvabadust ja rehabiliteerides Stalini ajastu poliitiliste puhastuste ohvreid. Samuti pani ta aluse majandusreformidele ja Tšehhoslovakkia poliitilise elu laiaulatuslikule demokratiseerimisele. Kuid Dubčeki reformid tekitasid Moskvas muret ning tema püüdlustele anda sotsialismile „inimlik nägu“ tegid 21. augustil 1968. aastal lõpu Varssavi Lepingu Organisatsiooni tankid, mis võtsid Praha oma kontrolli alla. KGB röövis Dubčeki, ta viidi Kremlisse ja teda hoiti mõnda aega vahi all.

1970. aastal süüdistati Dubčekit riigireetmises, ta vabastati kõigist ametitest ja arvati välja Tšehhoslovakkia Kommunistlikust Parteist. 15 aastat oli ta lihttööline ja pöördus alles 1988. aastal kodanikuõiguste eest võitlejana poliitilisse ellu tagasi.

Dubčekile Sahharovi auhinna andmise ajal 22. novembril 1989 oli ta ikka veel inimõigustest ilma jäetud¹, kuid vaid mõni päev hiljem, 28. novembril kukutas nn sametrevolutsioon Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei võimult.

Neli päeva enne oma surma, 10. detsembril 1989 kirjutas Sahharov Euroopa Parlamendile: „Ma olen veendunud, et vabaduse hingus, mida tšehhid ja slovakid said maitsta, kui nende juhiks oli Dubček, oli praegu Ida-Euroopas ja Tšehhoslovakkias toimuvate rahumeelsete revolutsioonide eelmänguks.“

Tšehhoslovakkia 1989. aasta revolutsiooni järel valiti Dubček aastatel 1989–1992 liidunõukogu esimeheks. 1990. aasta jaanuaris Sahharovi auhinna vastuvõtmisel Euroopa Parlamendis peetud kõnes ütles ta, et ka oma ajaloo kõige raskematel hetkedel ei lakanud tema riigi rahvad pidamast end osaks inimkonna suurest vabadusvõitlusest ning et vabaduse, sõltumatuse ja sotsiaalse õigluse ideed püsisid elus ka Praha kevade ja sametrevolutsiooni vahelisel ajal.

Alexander Dubček hukkus 1992. aasta novembris autoõnnetuses.

¹ 25 aastat Sahharovi auhinda. Euroopa Parlament mõttevabaduse kaitsjana. Euroopa Parlamendi arhiivi- ja dokumentatsioonikeskus, Cardoc Journals nr 11 – november 2013, lk 55.

„Elus ei ole tähtis pelgalt asjaolu, et oleme elanud. Tähtis on see, mida oleme muutnud teiste elus,“ on Nelson Mandela öelnud.

NELSON ROLIHLAHLA MANDELA suri 5. detsembril 2013. aastal 95 aasta vanusena oma kodus Johannesburgis. Üle kogu maailma leinati tema lahkumist ja samas mälestati ta elu, mis oli pühendatud vabadusele ja demokraatiale.

Ta oli koos nõukogude dissidendi Anatoli Martšenkoga 1988. aastal esimene Sahharovi auhinna saaja. Lõuna-Aafrika apartheidirežiim, mis oli ta rassismivastase võitluse eest 27 aastaks vangi mõistnud, hoidis teda auhinna omistamise ajal veel koduarestis.

Mandela oli Aafrika Rahvuskongressi aktiivne liige ja asutas koos kaaslastega Lõuna-Aafrika esimese mustade advokaadibüroo, mis muutus järjest sõjakamaks sedamööda, kuidas muutus rõhuvamaks apartheidirežiim. Ta mõisteti 1964. aastal eluks ajaks vangi ja ta vabanes 1990. aastal, kui apartheidirežiim hakkas sisemise ja rahvusvahelise surve all murenema.

Peatselt pärast vabanemist rääkis Mandela Euroopa Parlamendis vajadusest leida püsiv ja õiglane lahendus, et muuta Lõuna-Aafrika ühtseks, demokraatlikuks ja mitterassistlikuks riigiks. Vähemaga leppimine „solvaks nende loendamatu Lõuna-Aafrika ja teiste meie piirkonna patriootide mälestust, kes ohverdasid oma elu, et tuua meid tänasesse päeva, mil võime kindlalt öelda, et apartheidisüsteemi lõpp on lähedal“.

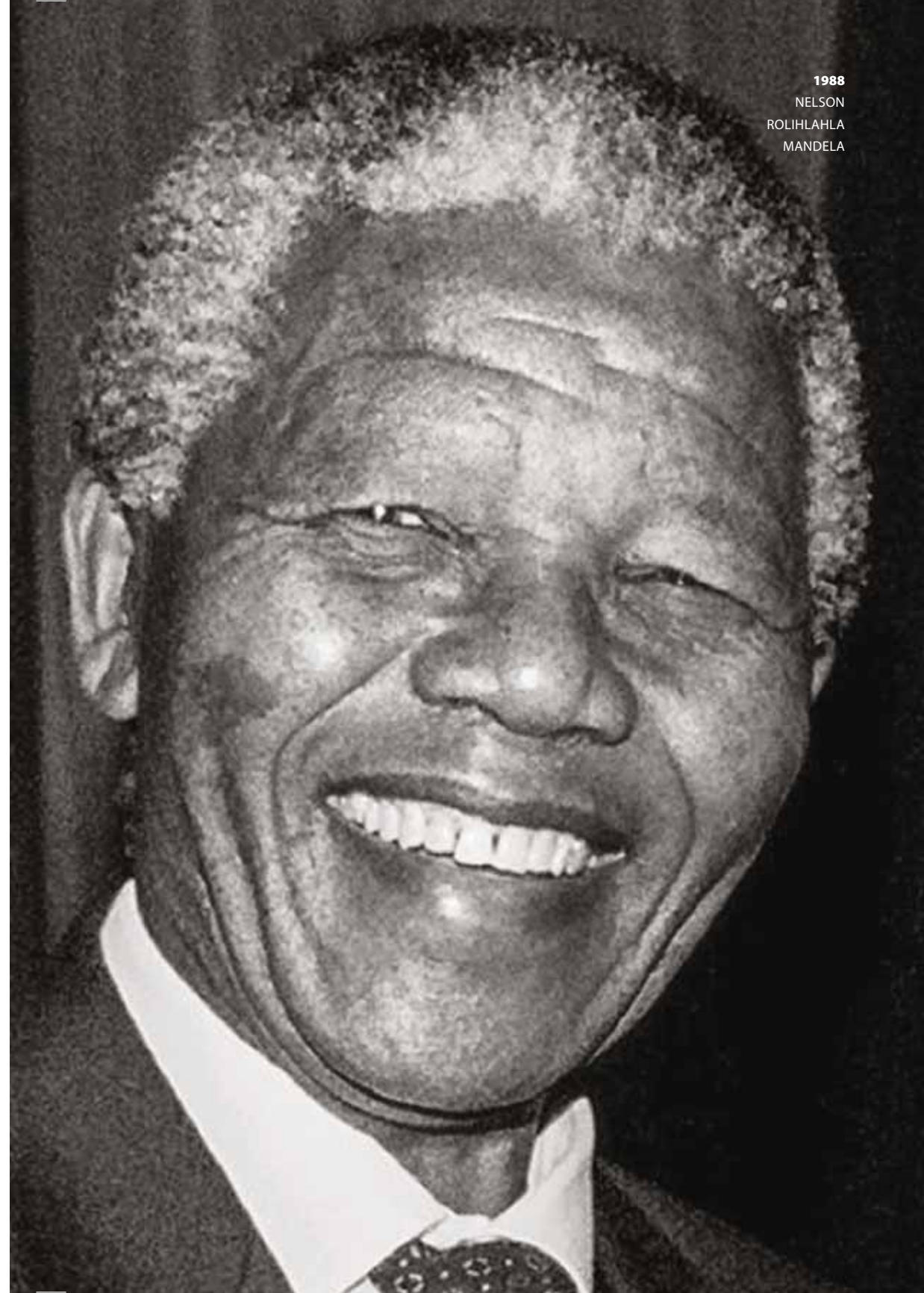
1990. aastatel juhtis Mandela Lõuna-Aafrika üleminekut apartheidilt kõiki rasse kaasavale demokraatiale, oli aastatel 1994–1999 riigi president ning toetas rahu saavutamise teena töde ja lepitust.

Tema surm 2013. aastal vallandas järelehüüete laviini, tema elutööd tunnustas ka Sahharovi auhinna võrgustik.

„Lõuna-Aafrika kaotas täna oma isa, maailm kaotas kangelase. Avaldan austust ühele meie ajastu suurimale inimesele. Nelson Mandela suri, aga tema pärand elab igavesti,“ ütles Euroopa Parlamendi president ja Sahharovi auhinna võrgustiku kaasesimees Martin Schulz.

„Ta õpetas meile, et kedagi ei tohiks karistada tema nahavärvi ja päritolu pärast. Ta näitas meile, et suudame maailma muuta, kui muudame oma suhtumist ja mõtlemist,“ ütles Aung San Suu Kyi.

Kofi Annan ütles: „Nelson Mandela elas kordumatu elu täis ohverdust, väärkust ja poliitilist geniaalsust, mis tegi rahumeelselt lõpu ühele kaasaja suurimale nurjatusele.“

ANATOLI MARTŠENKO (1938–1986), üks endise Nõukogude Liidu tuntumaid teisitimõtlejaid, suri Tšistopoli vanglas pärast kolmekuulist näljastreiki, mille eesmärk oli kõikide nõukogude meelsusvangide vabastamine.

„Martšenko kangelaslik elu ja tema töö kujutavad endast hiiglaslikku panust demokraatia, inimsuse ja õigluse üritusse,“ kirjutas Andrei Sahharov Euroopa Parlamendile, soovitades teda auhinna kandidaadiks.

Anatoli Martšenko oli surres vaid 48-aastane, kuid veetnud üle 20 aasta vanglas ja sisepaguluses. Tema surmale järgnenud rahvusvaheline pahameeletorm ajendas tollast kommunistliku partei peasekretäri Mihhail Gorbatošovi andma 1987. aastal lõpuks loa arvukate poliitvangide vabastamiseks.

Martšenko sai üldtuntuks 1966. aastal kirjutatud autobiograafilise teosega „Minu tunnistus“, milles ta kirjeldab oma karistusaega nõukogude vanglas ja töölaagrites. See oli esimene raamat, milles kirjeldati Stalini-järgse ajastu vanglaid ja vangilaagreid ning mis teadvustas maailmale, et Stalini surm ei tähendanud Gulagi lõppu.

Raamatu avaldamine viis Martšenko nõukogudevastase propaganda eest uuesti vanglasse, kuid enne uut vangistamist 1968. aastal sai temast varjamatu teisitimõtlev, kes avalikult paljastas poliitvangide vangistustingimusi. Ta hoiatas 1968. aasta juulis ajakirjandusele saadetud avalikus kirjas, et Nõukogude Liit ei luba Praha kevadel jätkuda. Ennustus läks täide sama aasta augustis, kui Varssavi pakti tankid Tšehhoslovakkiasse tungisid, ning Martšenko mõisteti taas vangi ja hiljem pagendusse.

Repressioonide ägenemine ainult suurendas Martšenko tegutsemistahet. Temast sai üks mõjuka Moskva Helsingi grupi asutajaid koos Andrei Sahharovi ja grupi praeguse juhi Ljudmilla Aleksejevaga. Grupp loodi 1976. aastal, et jälgida, kuidas Nõukogude Liit täidab 1975. aasta Helsingi lõppakti inimõiguste sätteid. Helsingi lõppakt oli kommunistliku bloki ja lääne vaheliste suhete parandamiseks kokku tulnud Euroopa Julgeoleku- ja Koostöökonverentsi esimene akt.

Martšenko vahistati ja mõisteti viimast korda vangi 1980. aastal raamatu „Elada nagu kõik teised“ avaldamise eest. Oma 15-aastasest karistusaega ta üle ei elanud.

1988. aastal võttis auhinna tema nimel vastu lesk Larissa Bogoraz, samuti inimõiguste kaitsja ja Sahharovi auhinna kandidaat.

Arvamusküsitluste kohaselt on inimõigused ELi elanike arvates väärtus, mida Euroopa Parlament peaks kaitsma esmajärjekorras. Euroopa Parlament teeb sageli konkreetseid algatusi, mis käsitlevad piinamise tõkestamist, inimõiguste eest seisjate kaitset, konfliktide ennetamist, naiste ja laste õiguste edendamist, vähemuste kaitset ning põlisrahvaste ja puudega inimeste õigusi. Parlament toetab aktiivselt kampaaniat, mille eesmärk on kehtestada hukkamiste suhtes ÜRO moratoorium ning keelustada surmanuhtlus kogu maailmas. Samuti toetab Euroopa Parlament Rahvusvahelise Kriminaalkohtu võitlust, mille eesmärgiks on tagada, et genotsiid, sõjakuriteod ja inimsusevastased kuriteod ei jääks karistamata. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet püüab tagada inimeste põhiõiguste kaitsmise ja nende väärrika kohtlemise.

Inimväärikuse, vabaduse, demokraatia, võrdõiguslikkuse, õigusriigi ning inimõiguste austamine on Euroopa Liidu lepingus sätestatud õiguslikult siduvad põhimõtted. Liikmesriigid, kes eksivad nende põhimõtete vastu, võib Euroopa Parlamendi nõusolekul ilma jätta ELi aluslepingutest tulenevatest õigustest.

Inimõigused on sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, mis jõustus 2009. aastal koos Lissaboni lepinguga. See leping on ka õiguslik alus Euroopa Liidu kui terviku osaluseks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis. Selle konventsiooni on ratifitseerinud kõik 28 ELi liikmesriiki. ELi käimasolev ühinemine Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga täidab lünga inimõiguste kaitse valdkonnas ning suurendab Euroopa Nõukogu ja ELi inimõiguste süsteemide kooskõla.

Seoses ühise välis- ja kaitsepoliitika ning arengukoostöö poliitikaga märgitakse ELi õigustikus eesmärgina demokraatia ja õigusriikluse arendamist ja tugevdamist ning inimõiguste ja põhivabaduste järgimist. Need eesmärgid on püstitatud suuresti tänu Euroopa Parlamendile. Suhetes kolmandate riikidega on liit kohustatud töötama demokraatia, õigusriigi, inimõiguste ja põhivabaduste universaalsuse ja jagamatuse, inimväärikuse, võrdsuse ja solidaarsuse ning Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni põhikirja põhimõtete ja rahvusvahelise õiguse austamise nimel.

Inimõigustega seonduv parlamentaarne tegevus kuulub parlamendi väliskomisjoni inimõiguste allkomisjoni pädevusse. Selle raportid ja resolutsioonid võtab vastu väliskomisjon. Ka arengukomisjon korraldab korrapäraselt arutelusid inimõiguste üle arenguriikides.

Euroopa Parlament arutab igal kuul täiskogu istungil kolmandates riikides aset leidnud inimõigusrikkumiste kiireloomulisi juhtumeid, eeskätt üksikjuhtumeid. Euroopa Parlamendi resolutsioonid on sageli Euroopa Liidu Nõukogu, Euroopa Komisjoni ja Euroopa välisteenistuse meetmete aluseks ning mõnikord võib neil dokumentidel olla asjaomaste valitsuste tegevusele otsene mõju.

Euroopa Parlamendil on oma seadusandlikust pädevusest tulenevalt õigus blokeerida lepingute sõlmimine kolmandate riikidega, kui nendes riikides esineb raskeid inimõiguste ja demokraatlike põhimõtete rikkumisi. Parlament nõuab, et rangelt järgitaks inimõiguste klausleid, mis järjekindlalt lisatakse sellistesse lepingutesse. 2011. aasta aprillis nõudis Euroopa Parlament, et EL peataks läbirääkimised Euroopa Liidu ja Süüria assotsieerimislepingu üle. Septembris 2011 peatati osaliselt ELi koostööleping Süüriaga, „kuni Süüria ametivõimud lõpetavad inimõiguste süstemaatilised rikkumised“. 2014. aastal püsib konflikt Süürias, mistõttu EL on piiravaid meetmeid karmistanud.

EL annab igal aastal välja aastaaruande inimõiguste ja demokraatia kohta maailmas, mille Euroopa Parlament läbi vaatab. Euroopa Parlament on tugevdanud ka oma rolli inimõiguste kaitsmisel, toetades parlamentaarset demokraatiat ja parlamentaarset poliitilist dialoogi, korraldades kuulamisi ELi-väliste riikide kodanikuühiskonna esindajate osavõtul ja saates ajutisi delegatsioone hindama inimõiguste olukorda kohapeal. Euroopa Parlamendi ning ELi mittekuuluvate riikide vahelise poliitilise dialoogi olulisemad foorumid on AKV ja ELi parlamentaarne ühisassamblee, Vahemere Liidu parlamentaarne assamblee, Euroopa – Ladina-Ameerika parlamentaarne assamblee ehk EUROLAT ning Euronesti parlamentaarne assamblee Ida-Euroopa partneritega.

Euroopa Parlament on kasutanud ka oma eelarvevolitusi, et suurendada tunduvalt demokraatia- ja inimõigusprogrammidele eraldatavaid eelarvevahendeid, samuti on ta pidanud edukat võitlust, et hoida toimivana demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend.

Demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend on olulisim finants- ja poliitikavahend, mille kaudu EL aitab kaasa demokraatia ja õigusriigi põhimõtete arendamisele ja tugevdamisele, inimõiguste ja põhivabaduste järgimisele kõikjal maailmas ning inimõigusaktivistide kaitsmisele kogu maailmas.

EUROOPA PARLAMENDI

KONTAKTAADRESSID

PARLEMENT EUROPEEN | EUROPEES PARLEMENT

Rue Wiertz, 60, 1047 BRUXELLES

Wiertzstraat, 60, 1047 BRUSSEL

Tel +32 22842111

Faks +32 22306933

PARLEMENT EUROPEEN

Plateau du Kirchberg

BP 1601 | 2929 LUXEMBOURG

Tel +352 43001

Faks +352 430024842

PARLEMENT EUROPEEN

1, avenue du Président Robert Schuman

BP 1024F | 67070 STRASBOURG CEDEX

Tel +33 388174001

Faks +33 388174860

Lisateavet saab veebisaitidel

europarl.europa.eu/

europarl.europa.eu/sakharov

